

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Första Kammaren. N:o 26.

Lördagen den 6 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 30 sistlidne mars.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 48, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för ett åt Kristianstad—Hessleholms jernvägsaktiebolag beviljadt lån;

n:o 49, angående dels arbetet å sakregistret till Rikets Ständers protokoll med bihang för tiden från och med år 1809 till och med år 1866, dels väckt motion om inköp af namnregister till borgare- och bondeståndens protokoll för samma tid; och

n:o 50, med anledning af väckt motion om ändring i villkoren för lån ur odlingsfonden; äfvensom

sammansatta stats- och bankouts-kottets memorial:

n:o 3, med anledning af Kamrarnes olika beslut vid behandling af utskottets utlåtande angående väckt motion om inrättande af en ny jordbrukshypotekskassa m. m.; och

n:o 4, angående anvisande af ersättning till utskottets kansli.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

Första Kammarens Prot. 1889. N:o 26.

n:o 27, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar; och

n:o 28, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående räntefrihet för oguldna återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljad lån.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bevillningsutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 9.

Föredrogs och lades till handlingarna Första Kammarens tillfälliga utskotts nästlidne dag bordlagda memorial n:o 9, i anledning af väckt motion angående rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landförsvaret.

1—6 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

7 punkten.

Lades till handlingarna.

8 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

9 punkten.

Anslag till en
trångbataljon
å Karlsborg
m. m.

Friherre Klinckowström: Mot det beslut, som här medelst den förseglade sedeln af statsutskottet blifvit fattadt, att nemligen bifalla anslag till en andra trångbataljon, hafva tolf ledamöter af Andra Kammaren reserverat sig. Jag delar helt och hållet deras åsigt och skall bedja få angifva de skäl, hvarpå jag stöder denna min åsigt. Det är dels militäriska, dels finansiella och dels slutligen politiska skäl. Jag har varit för mycket med i militärisk tjenstgöring för att icke inse, det en armé behöfver, för att kunna ändamålsenligt röra sig och verka, både träng- och helsovårdstrupper,

hvilka, som bekant, äro förenade i dessa trängbataljoner. Vi hafva till följd deraf en sådan bataljon redan anskaffad. Jag vill minnas, att den började uppsättas redan 1885, och nu begär Kongl. Maj:it en andra bataljon samt låter framskymta nödvändigheten att anskaffa åtminstone tre, må hända sex bataljoner inalles för arméns behof. Men hvarför jag af *militära* skäl nödgas för närvarande motsätta mig ett dylikt anslags beviljande, är att mig synes, att innan man fortsätter att anskaffa träng, bör likväl den beviljande Riksdagen få veta, för hvilket slags armé denna träng skall nyttjas. Jag har icke en, utan flere gånger påpekat nödvändigheten deraf, att regeringen framlägger för Riksdagen en sammanträngd plan, innehållande grunderna för en blifvande armés omdaning i detta land, och jag tror, att hvar och en opartisk medlem af Riksdagen måste med mig instämma deri, att innan man får veta, huru regeringen har tänkt sig armén i sin helhet, innan dess är det verkligen för tidigt att ingå i beviljande af anslag till vissa lösryckta delar af densamma. Reservanterna hafva uppgifvit tre skäl för afslag. Det ena var nödig försigtighet med afseende å statens utgifter. Det andra var, att man bör inhemta större erfarenhet, än som hittills kommit oss till del, beträffande trängens tjenlighet, och innan dess bör man icke besluta uppsättning af en ytterligare trängbataljon. Och det tredje och vigtigaste skälet, efter mitt förmenande, sammanfaller med min åskådning, att regeringen måste framkomma med en plan, innehållande grunderna för arméns omdaning i sin helhet. Den har utskottets reservanter framställt med följande ord: »Och då ett ökande af trängväsendet i alla händelser icke bör ske, innan andra vigtiga delar af vårt försvarsväsen blifvit närmare ordnade, hemställer utskottet» etc. — med ett ord sagdt om afslag å denna punkt. Jag behöfver icke vidlyftigare inlåta mig på de militära orsaker, hvarför jag icke kan lemna mitt bifall till denna punkt. Det är nemligen fråga om en ny organisation, och jag har vid ett föregående tillfälle förklaradt, att intill dess regeringen vill tillmötesgå Riksdagens och hela landets billiga önskan att få se en sammanträngd plan, innehållande grunderna för hela arméns omdaning, intill dess kommer jag att motsätta mig hvarje ny organisation af delar af armén, emedan man icke vet, hvarthän det bär, förrän man får se förslaget i sin helhet.

Det andra skälet, hvarför jag icke kan bidra till denna fråga för närvarande, är ett *finansiellt* skäl. Vi hafva sett, mine herrar, att synnerligen försvarsverket har under de senaste tjugu, tjugufyra åren på ett ganska betänkligt sätt svällt ut och ökat sig, både hvad 4:e och 5:e hufvudtitlarne beträffar. Och det är nödvändigt, att vi just nu innehålla dermed, intill dess vi finna, att våra tillgångar kunna bestrida ökade utgifter för detta ändamål, vi måste hålla tillbaka så mycket som görligt är, utan att den nuvarande arméns duglighet åsidosättes. Jag skall blott gifva herrarne några få siffror, emedan jag vet, att denna kammare i allmänhet icke är road af

*Anslag till en
trängbataljon
å Karlsborg
m. m.
(Forts.)*

Anslag till en sifferuppgifter. Hvad då beträffar utgifterna på 4:e och 5:e hufvudtitlarne, och nu först på den 4:e hufvudtiteln, så finna vi, att då de 1864, enligt rikets hufvudbok, uppgingo på ordinarie stat till 9,206,000 kronor och till ingenting på extra stat, så utgjorde de år 1889 på ordinarie stat 19,885,750 kronor och på extra stat 777,650 kronor, summa 20,663,400 kronor, således en skillnad mellan 9,206,000 kronor för år 1864 och 20,663,400 kronor för år 1889. Det synes mig vara på dessa tjugufem år en väl stort tilltagen ökning. Femte hufvudtitelns utgifter uppgingo år 1864 på ordinarie stat till 3,593,000 kronor, enligt rikshufvudboken, och på extra stat till 1,678,000 kronor, men år 1889 uppgingo de på ordinarie stat till 6,113,303 kronor och på extra stat till 1,017,206 kronor, eller tillsammans till 7,130,509 kronor. Nu har Kongl. Maj:t vid denna riksdag proponerat, att fjerde hufvudtitelns ordinarie stat skulle stiga upp till 20,160,000 kronor och dess extra stat till 1,235,500 kronor, således fjerde hufvudtitelns ordinarie och extra stat tillsammans, enligt riksstaten, till 21,395,500 kronor. Den femte hufvudtiteln har Kongl. Maj:t proponerat på ordinarie stat till 6,159,300 kronor och på extra stat till 1,500,000 kronor, således sammanlagda staten på femte hufvudtiteln till 7,659,300 kronor. Enligt Kongl. Maj:ts nu framlagda proposition skulle alltså försvarsverket på fjerde och femte hufvudtitlarne i riksstaten draga en summa af 29,054,800 kronor. Det är, mine herrar, mellan 38 och 39 procent af riksstatens samtliga utgifter. Hvarför jag anført dessa summor är att visa äfven ur finansiell synpunkt ett skäl vara för handen att för närvarande icke gå längre, än hvad i allmänhet reservanterna gjort. De hafva ganska betydligt bifallit de af Kongl. Maj:t begärda anslagen, och och att gå längre, än de gjort, det tänker jag verkligen hvarken bidra till med min röst, icke heller förorda. Framdeles, när vi få större statsinkomster, som blir en sannolik följd deraf, att de franska och spanska handelstraktaterna uppsägas, likasom alla de traktater, der Sverige förbundit sig att behandla främmande länder såsom den mest gynnade nation, när detta sker, och större tullafgifter i följd deraf kunna fritt påläggas alla, i synnerhet hvad beträffar lyx- och öfverflödsvaror, som jag tror, äfven enligt åtskilliga frihandlares åsigt, kunna saklöst högre beskattas, så har jag funnit, enligt en ganska omsorgsfull och i detalj gående beräkning för år 1885, att derigenem skulle tillflyta statskassan en ökad inkomst af mellan 4 å 5 millioner kronor. Då kan det vara tid att komma med dessa anspråk på en ny militärorganisation, i fall regeringen har haft den godheten att intill dess komma fram med en så beskaffad plan, som jag nyss hade äran omförmäla.

Slutligen måste jag äfven motsätta mig detta förslag från *politisk* synpunkt. Vi veta litet hvar, att på hösten 1891 komma nya val att verkställas i hela landet till en nya andra kammare. Herrarne kunna vara öfvertygade derom, att om valmännen i de respektive distrikten i hela landet se, att de tullskyddsvänner, som blifvit af

dem hitskickade för att förfäktas deras rätt och bästa vid riksdagen, komma att utan all slags hushållning blott strö ut penningar i den mån, som regeringen önskar det, så komma i många kommuner andra personer att utses till representanter för deras intressen, och jag befarar, att Andra Kammaren derigenom kommer att med hänsyn till vår tullpolitik få ett helt annat utseende, och att ovilkorligen frihandlarne i samma kammare komma att få öfverhand. Litet hvar, som följt med dessa förhållanden i kamrarne, vet mycket väl, att majoriteten för den tullskyddsvänliga politiken i Andra Kammaren är icke mycket att hurra för. Den belöper sig till 9 å 10 röster, det är alltsammans. Och vi hafva sett nyligen, vid elektorsvalen för utseende af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, då åtskilliga af tullskyddsvännerna voro stadda på resor i landet, att det lyckades frihandlarne att drifva fram sina elektor, och tullskyddsvännerna kommo i minoriteten. Visserligen kan man säga, och med skäl, att Första Kammaren erbjuder ett starkt bålverk mot frihandeln, så mycket hellre, som alla tullfrågor skola afgöras genom gemensam votering, om kamrarne icke kunna ena sig. Men det är dock mycket vågadt, att under nuvarande tid försvaga Andra Kammaren, och detta är för mig ett politiskt skäl, hvarför jag icke vill tillstyrka att med allt för öppen hand gå regeringens anslagsönsknningar tillmötes. Jag ber nu, likasom jag gjorde vid remissdebatten, att regeringen icke må taga sig illa vid, och att regeringen icke må tro, att det är brist på förtroende och tillit till henne från den sida af Riksdagen, jag tillhör, om vi på fjerde hufvudtiteln afpruta åtskilliga anslag. Detta hade skett under hvarje regering, det är min öfvertygelse, ty det utgår från grundsatser om sak, men icke om person.

Det är på dessa tre af mig nu i korthet angifna skäl, som jag vördsamt yrkar, att, med afslag på statsutskottets förslag i denna punkt, reservanternas förslag måtte antagas, det vill säga, att på de motiv, som i reservationen äro angifna, Kongl. Maj:ts förslag om en andra trängbataljon måtte af Riksdagen afslås.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag hörde med nöje, att friherre Klinckowström icke på något vis disputerade de militära skäl, som tala för uppsättning af nya trängbataljoner, och det var också hvad man kunde vänta af en gammal militär, som visat sig kunnig i tjensten. Icke desto mindre sade han sig hafva militära skäl mot att bevilja något anslag, och dessa så kallade militära skäl voro desamma, som han här icke blott en gång, utan väl hundratals gånger framlagt, nemligen att Riksdagen bör få veta, för hvilket slags armé Kongl. Maj:ts regering tänkt sig skola begagna denna trängbataljon. Jag vill dervid först påminna om, att regeringen icke har dolt hvad slags armé den önskar. Jag medgifver, att alla regeringsförslag icke varit desamma, tvärtom hafva de varit ganska varierande under de sista femton åren. Men nog

*Anslag till en
trängbataljon
å Karlsborg
m. m.
(Forts.)*

Anslag till en
trängbataljon
å Karlsborg
m. m.

(Forts.)

har regeringen talat om hvad den vill. Den, som icke talat om hvad den vill, det är Riksdagen. Det är således icke rättvist att belasta regeringen ensam med det felet.

Dessutom vill jag tillåta mig framhålla, att, armén må vara bildad på det ena eller andra sättet, så måste ändå alltid en träng finnas. Organisationen af densamma må kunna vexla, men det hindrar icke, att kadrenna och befälet är qvar i alla fall. Trängbataljoner äro således i hvad fall som helst behöfliga.

Friherre Klinekowström talade vidare om finansiella skäl. De voro temligen omfattande och gingo ut på att vi ej för närvarande hade råd till denna utgift. Men jag tillåter mig dervid göra blott en invändning. Om Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att afskrifva de återstående 70 procenten af grundskatter och indelningsverk och att således belasta fjerde och femte hufvudtitlarne med de andelar af dessa millioner, som i följd af en sådan afskrifning skulle falla på dem, så är jag viss om, att friherre Klinekowström skulle funnit statens affärer tillräckligt goda för en sådan afskrifning. Detta är ett bevis på, att det icke är tillgångar som brista oss, utan att skälet till friherrens afslag beror på något annat.

De politiska skälen vill jag icke ingå uti. De hafva icke något att göra med trängen. Hvad åter trängen beträffar, är i Kongl. Maj:ts proposition klart framhållet, hvilken nytta en sådan träng medför, och huru nödvändig den är, när mobilisering ifrågakommer. Vi äro nu utan tillräcklig träng, och det blefve därför nödvändigt vid krigsutbrott att taga befäl och manskap från de andra vapnen för att i hast inöfva dem i de olika göromål, som tillhöra trängen. Följden blir den, att den öfning, de förut fått i manöver och skjutning m. m., är bortkastad möda, och de måste undergå en mängd nya öfningar, hvilka erfordras för skötande af den stora tross, som måste åtfölja armén. Denna armé må vara organiserad huru som helst, så behöfver den stora trosskolonner för framförande af de massor proviant, furrage och en mängd andra dagliga förbrukningsartiklar. Dessutom får alltid en armé ett stort antal sjuke och sårade, som böra skötas och transporteras från krigsskådeplatsen till lugnare trakter. Dertill fordras vandt och inöfvadt manskap. Jag har sjelf 1860 i Italien rest dagar lång i följd af de proviantkolonner, som skulle medföra förnödenheter till den armé, som då inföll i Umbrien, och såg då huru nödvändigt det var att ett stort antal gendarmer följde med kolonnen, för att hålla den i ordning och drifva den framåt. Hade de ej funnits, så hade snart stockningar uppstått och armén blifvit utan proviant. Jag är således lifligt öfvertygad om, att trängen har en stor betydelse. Den trängtrupp vi nyligen erhållit har visat sig mycket användbar och gjort god tjänst vid våra fältmanövrer. Men den förslår ej långt. Det fordras af dess manskap först och främst en viss färdighet i sjukvård. Det fordras vidare vana vid förrådsarbete och packning af vagnar, så att icke proviant och andra förnödenheter blifva skadade vid upp-

lagsställena, och att de vid forsling blifva så ordnade och packade, att de icke skadas af väderleken och förfaras. Det finnes således tillräckligt fält för dessa bataljoners verksamhet. De äro ytterst nödvändiga. En bataljon sattes upp för fem år sedan, det är då icke för mycket att nu få en ytterligare. Statsrådet har stannat vid att tre äro det allra minsta; jag begriper icke, huru han skall kunna reda sig dermed, men med *en* är det åtminstone alldeles omöjligt.

*Anslag till en
trängbataljon
å Karlsborg
m. m.
(Forts.)*

Herr Mankell: Det lär icke kunna förnekas, att när man en gång sagt a, måste man i de flesta fall äfven säga b. När Riksdagen en gång har, om äfven med en liten pluralitet, beslutat uppsättandet af *en* trängbataljon, måste den äfven förr eller senare beqväma sig att uppsätta en andra, må hända äfven en tredje, ja, kanske alla de sex, som ursprungligen varit afsedda att motsvara de fördelningar, i hvilka den blifvande armén skulle indelas. Men deraf följer äfven, att Riksdagen måste vara beredd att åtaga sig de stora kostnader, som äro förknippade med nyanskaffningen och underhållet af ett så stort trängväsende — så vidt jag nu erinrar mig, uppgå de till omkring 200,000 kronor för hvarje bataljon — hvilka kostnader, om trängen skulle uppsättas till den ursprungligen afsedda storleken, skulle göra minst 1 million kronor, med hvilket belopp således landtförsvarets ordinarie kostnader skulle ökas.

Det var med afseende på dessa betydliga kostnader, som jag under föregående riksdagar motsatte mig uppsättandet af en träng med den organisation, som nu blifvit tillämpad. Jag trodde då, att man skulle kunna anskaffa trängen på billigare vilkor och med mindre omfattande åtgärder, och jag förestälde mig, att detta skulle blifva lättare, i den mån vi kunde tillämpa requisitionssystemet, hvilket är passande i vårt land med dess talrika jernvägsförbindelser. Jag befarade äfven, att armén skulle allt för mycket belamras med åkdon och hästar, hvilka kunde blifva hinderliga för krigsrörelserna. Men jag blef öfvervunnen, och nu återstår endast att bära följderna af nederlaget.

Emellertid ber jag få erinra, att här är ej af någon blifvit ifrågasatt att bestämdt motsätta sig anskaffandet af en ny trängbataljon, utan blott ett uppskof dermed. Det framgår tydligt af reservanternas motivering, att de blott för tillfället icke anse det lämpligt att anskaffa densamma, emedan landtförsvarets utgifter under en följd af år ökats och emedan andra viktiga delar af försvaret må hända först borde anordnas och slutligen emedan ökad erfarenhet torde behöfva vinnas. Detta är också min mening. Jag förmodar att tillgången på medel blir större vid följande riksdagar, då skyddstullarne hunnit verka. Jag tror också, att det vore lämpligt, att vid ännu en större fältmanöver inhemta erfarenhet om den nuvarande trängbataljonens användbarhet, och om jag icke tager miste, är det ifrågasatt, att redan i sommar en sådan manöver skall ega

Anslag till en rum i Skåne; och man skulle således icke behöfva vänta allt för
trängbataljon länge med inhemtandet af en sådan erfarenhet.

å Karlsborg
m. m.

(Forts.)

Jag ber äfven få erinra, att säkerligen ingen krigsfara är så nära förestående, att man icke utan olägenhet skulle kunna vänta några år med den ifrågasatta trängbataljonens uppsättande. Tvärt om har Riksdagen med ganska stort lugn undanskjutit åtskilliga andra försvarsåtgärder, som må hända varit lika viktiga, om icke viktigare, än denna. I det hänseendet ber jag blott få påminna om afslaget å kavalleriets ombildning, som verkligen var en stor och viktig fråga. Ej heller häntyder den af statsutskottet tillstyrkta utsträckningen på sex år af de 100,000 remingtonsgevärens förändring på någon särskild farhåga för snar krigsfara. Och uppsättandet af nya trängbataljoner hör icke till det slags försvarsåtgärder, som äro oundgängligen nödvändiga för närmast hotande krigsfall, nemligen försvaret af vår neutralitet. Det är på dessa förenade grunder, som jag tror, att man utan olägenhet kan uppskjuta med anskaffandet af den andra trängbataljonen och låta dermed anstå till en kommande riksdag, och i följd deraf yrkar jag bifall till reservanternas förslag.

Herr von Hedenberg: Jag har kommit till alldeles motsatt resultat mot den siste talaren, men på ungefär samma skäl. Han har sagt, såsom äfven den föregående talaren, som yttrade sig mot detta anslag, att man skulle invänta tiden, till dess ett genomgående förslag till arméns organisation framkomme eller till dess man finge se, hurudan den armé skulle blifva, som denna träng skall betjena. Jag tror, å andra sidan, att hvilken armé vi än få, blir den i väsentlig mån grundad på beväringensinstitutionen, och huru man än må tänka sig denna, så lär beväringens öfningstid blifva ganska begränsad i förhållande till den öfningstid, som förekommer i andra länder. Att således specialvapnen böra vara väl organiserade, förefaller mig vara en alldeles klar sak, och likaså att man icke kan tänka sig en öfvergång till en mera utvecklade beväringensinstitution, utan att man har vidtagit åtgärder i afseende på specialvapnen, så att de måtte kunna fylla sin uppgift. Bland dessa specialvapen är trängen ett bland de allra viktigaste, därför att den skall betjena alla vapen, och jag kan således icke på något vis finna, huru man skall kunna komma i ordning med arméorganisationen, då denna utan allt tvivel kommer att kräfva så stora utgifter, att dertill fordras en mycket lång tid, med mindre än att man, såsom hittills, så småningom fortgår med de särskilda vapnens organisation. Detta har Riksdagen gjort allt hittills, och jag vågar således hoppas, att Riksdagen dermed skall fortfara. Jag yrkar därför nu bifall till statsutskottets förslag.

Friherre Barnekow: Det var en talare, som yttrade, att när man sagt *a*, måste man äfven säga *b*. Jag tror också, att när

man sagt *a*, man äfven bör säga *b*. Dermed menar jag, att när man erkänt, att vi behöfva *en* trängbataljon, måste man äfven erkänna, att vi behöfva flera. I det afseendet delar jag fullkomligt utskottets åsigt.

*Anslag till en
trängbataljon
å Karlsborg
m. m.*

(Forts.)

Hvad som mycket förundrar mig emellertid är, att då vi nu sätta upp det ena nya värfvade regementet efter det andra, så få vi dock aldrig från visst håll höra något tal om, att det skulle möta några svårigheter att anskaffa folk till dem, men så snart det blir fråga om att omorganisera vår armé i fullt tidsenlig rigtning, det vill säga borttaga indelningsverket, då heter det från samma håll, att vi icke kunna skaffa folk. Men fortgå vi på detta sätt och uppsätta det ena nya värfvade regementet efter det andra, så blir slutligen följden, att vi icke kunna omorganisera vår armé, ty då inträffar verkligen att vi icke kunna anskaffa folk. Detta är en anmärkning, som det förundrar mig att vi icke fått höra.

Då man nu ändock måste erkänna behovet af trängbataljoner men icke vill för deras räkning uppsätta nya regementen, så får man nöja sig med att organisera dem inom den ram, som vi redan hafva. Det vill med andra ord säga, att man minskar de stridandes antal och förvandlar några af de stridande bataljonerna till trängbataljoner. Jag hemställer, om icke det vore bättre för vår armé, att den blefve fullständigt omorganiserad med behöflig träng m. m., än att, såsom nu har skett och föreslås, det ena nya värfvade regementet uppsättes efter det andra, såsom till exempel beväringbataljonerna i Vesternorrland och Blekinge. Jag skulle kunna påpeka hvilka bataljoner inom armén, som kunde undergå en dylik omorganisering, men jag anser detta icke vara behöfligt vid detta tillfälle.

Jag har för närvarande icke något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu förevarande punkt hemställt och sedan derpå, att Kamraren, på sätt friherre *Klinckowström* hemställt, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid samma punkt afgifna, utskottets utlåtande bifogade reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

10—15 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7 e. m.

16 punkten.

Friherre *Klinckowström*: Då denna punkt, på sätt som utskottets betänkande visar, har blifvit endast delvis tillstyrkt af elfva

*Anslag till
stamtrupp vid
Blekinge batal-
jon.*

Anslag till
stamtrupp vid
Blekinge batal-
jon.
(Forts.)

reservanter från Andra Kamniaren, så anser jag mig, såsom delande deras åsikter i detta fall, böra med några ord söka bereda framgång åt deras reservation. Kongl. Maj:t har, såsom bekant är, önskat en stamtrupp af 500 man för att stödja beväringen inom Blekinge, och reservanterna hafva icke velat motsätta sig en stamtrupp för detta ändamål men hafva nedsatt styrkan till 300 man. I följd deraf har på det anslag, som hittills utgått för garnisonskommanderingen i Karlskrona, blifvit en besparing, beroende på skilnaden mellan uppsättnings-, underhålls- och beklädnadskostnaderna för 500 man och för 300 man, och denna besparing föreslå reservanterna måtte indragas till statsverket.

Detta reservanternas förslag att bevilja 300 man har verkligen varit ett sätt att hålla denna fråga uppe, ty annars hade det varit fara värdt, att rent afslag hade från Andra Kamniarens sida blifvit följden, och det finnes äfven en reservant i denna fråga, som inom statsutskottet yrkat rent afslag.

Jag tror, att regeringen under så fatta omständigheter borde kunna åtnöja sig med de 300 man, som här blifvit föreslagna, så mycket mer som vid jämförelse med en annan beväring sbataljon, för hvilken vid en föregående riksdag stamtrupp blef beviljad, nemligen Vesternorrlands, denna uppgår endast till 300 man, och detta inom ett län, som, på sätt reservationen upplyser, har större befolkning och större antal beväringar, än Blekinge har.

Det är på dessa i korthet andragna skäl, som jag vågar begära afslag å utskottets betänkande i denna punkt och bifall till reservanternas förslag i samma punkt.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets betänkande.

Af hvad friherre Klinckowström yttrade är det endast en sak, som jag behöfver upptaga till besvarande, ty att han anser sig såsom representant för reservanterna inom statsutskottet, dervid är jag van och dervid fäster jag mig icke.

Hvad beträffar förhållandet i Vesternorrland, är det ganska sant, att der finnes mera beväring än i Blekinge. Vesternorrland har, enligt en uppgift jag erhållit, 5,608 man beväring, och Blekinge endast 3,403 man. Den saken är alldeles riktig, men deraf får man icke draga den slutsatsen, att den befintliga stammen i Vesternorrland skulle vara tillräcklig och den för Blekinge föreslagna för stor. Det var en norrlänning, som inom utskottet gjorde den invändningen, att när 300 man stamtrupp kunde vara tillräcklig för Vesternorrland, borde samma styrka äfven vara det för Blekinge. Derpå tillät jag mig svara, att 300 man visst icke vore tillräckligt för Vesternorrland. Hvarken 300 man eller tio gånger 300 man räcka till för försvaret af Norrland, men vid den första uppsättningen af stam för Vesternorrlands beväring sbataljon fick man taga hvad man kunde få, ej hvad man behöfver.

Men hvarför skall det behövas större stamtrupp i Blekinge? Jo, därför att i Blekinge ligger en fästning med en ganska stor utsträckning. Alla uppgjorda förslag angående ordnandet af försvaret inom Blekinge hafva stannat vid, att i Karlskrona behöfs en ganska stor garnison för att försvara befästningarna och de öar, som omgifva redden, och till denna garnison är i första rummet afsedd Blekinge beväring. Denna beväring är liksom all vår beväring så litet öfvad, att den, lemnad åt sig sjelf, icke gör mer nytta än en oordnad hop. I synnerhet i Karlskrona fordras ett strängt disciplineradt och väl inöfvadt manskap, ty endast en liten del af detta kan ständigt ligga ute på öarne, och det öfriga måste dragas tillsammans till en centralpunkt inom befästningsområdet, hvarifrån det, så snart signal gifves från en af fienden hotad ö, skall inskeppa sig i båtar vid kusten för att skynda till den anfallna punktens försvar. Hvar man måste veta, hvar det fartyg ligger vid quaierna, på hvilket han vid gifven signal skall gå ombord, och dessa fartyg eller båtar skola sedermera ofördröjligen skynda ut till den af de yttre öarne, som gifvit signal om understöd. Skall denna transport samt derefter utskpeppningen vid framkomsten kunna ske med hastighet och ordning, så nattetid som under dagen, fordras det, att det unga föga öfvade folket har ett tillräckligt antal äldre, väl inöfvade ledare. Således fordras det der mycket mer än 300 man för att leda beväringen, hvilken uppgår till 3,400 man enligt äldre uppgift, men som nog har ökats något till följd af den nya beväringsslagen. Detta gör, att det fordras betydligt mera folk vid stamtruppen i Blekinge än på något annat ställe med samma areal och befolkning, och de föreslagna 500 äro alltså högst nödvändiga.

Kostnaden för den föreslagna bataljonen uppgår till samma belopp, 99,000 kr., som nu användes för de årliga garnisonskommenderingarna ur första och andra militärdistriktet. Förhållandet är, att när marinregementet skulle indragas, delades anslaget, som hade utgått till detta regemente, i två delar, af hvilka den ena skulle användas till bestridande af kostnaderna för garnisonskommenderingarna och den andra delen för att betala officerarnes och underbefällets löner, så länge de kvarstode i tjenst. Desse hafva så småningom afgått ur tjensten, och den delen af anslaget har indragits till statsverket, men den andra delen utgår fortfarande till garnisonskommenderingarna. Bifalles nu Kongl. Maj:ts förslag, blifva dessa kommenderingar öfverflödiga, emedan garnisonstjensten öfvertages af bataljonen.

Detta är i korthet innehållet af den kongl. propositionen, till hvilken jag anhåller om bifall.

Herr Mankell: Mot sjelfva åtgärden, att med anslaget till garnisonskommenderingen i Karlskrona uppsätta en stam för beväringssbataljonen i Blekinge, har jag intet att anmärka. Men deremot synes det mig besynnerligt, att man vill göra denna stamtrupp större

*Anslag till
stamtrupp vid
Blekinge batal-
jon.
(Forts.)*

Anslag till
stamtrupp vid
Blekingebatal-
jon.
(Forts.)

än den, som beslöts för Vesternorrlands beväring sbataljon, nemligen gifva den 500 mans fredstyrka, då den senare deremot blott fick 300 mans fredstyrka. Det förefaller mig, som om de skäl, reservanterna anført för nedsättande af styrkan till 300 man, vore ganska antagliga. De hafva nemligen anmärkt, att så väl befolknings- som beväringssiffran i Blekinge är mycket mindre än i Vesternorrland. I Vesternorrland uppgår befolkningen till 189,430 personer, men i Blekinge endast till 140,980 personer, och på samma sätt är totala beväringstyrkan i Vesternorrland 5,608 man mot 3,403 i Blekinge. Vid sådant förhållande kunde det tyckas, att man snarare bort nedsätta stamstyrkan för Blekinge bataljon än höja den. I Kongl. Maj:ts proposition har jag förgäfvats eftersökt något skäl, hvarför denna tillökning af stamtruppen skulle ega rum. Det vill synas, som om man tagit det tillgängliga anslagsbeloppet af 99,000 kr. såsom utgångspunkt för stamtruppens storlek, i stället för att rätta den efter någon viss organisation. Det kan mycket sättas i fråga, om det föreslagna antalet af 500 man är en fullt lämplig siffra. Tager jag siffran 300, hvilket utgör fredsstyrkan hos Vesternorrlands bataljon, så utsväller densamma vid mobilisering till öfver 500 stamsoldater, hvilken styrka synes lämplig för införlifvandet af beväring till en fältbataljon. Men enligt Kongl. Maj:ts proposition skulle vid mobilisering af Blekinge stambataljon erhållas 837 man fullt utbildade stamsoldater, hvilka för sig ensamt kunde bilda en fältbataljon, utan införlifvande af någon beväring. Vill man dermed införlifva beväring, måste man dela den i två bataljoner. I detta hänseende föreligger dock ingen utredning, och öfver hufvud taget kan man icke värja sig från det intrycket, att styrkan för den här ifrågasatta stambataljonen tagits på höft, utan någon inre grund. Normen för denna styrka bör väl vara den medelstyrka, som vid en blifvande omorganisation i allmänhet skall gifvas åt infanteriets bataljoner i fred och krig. Dermed vill jag hvarken hafva sagt, att 300 eller 500 äro några lämpliga siffror för stamtruppens fredsstyrka, ty sådant är omöjligt att bedöma, då man icke vet, huru infanteriet i framtiden kommer att organiseras, och icke heller känner den nuvarande mobiliseringsplanen. Äfven saknas uppgift, huru vida beväring sbataljonerna fortfarande skulle bli lösa, eller om de skulle införlifvas med något regemente, eller i hvilket förhållande de eljest skulle komma att stå till den blifvande infanteristammen.

Icke heller fins i den kongl. propositionen någon utredning, huruvida den volontärstyrka, som här ifrågasättes, skulle förläggas vid volontärskolan i Karlsborg eller i Karlskrona.

Jag kan icke heller undgå att fästa uppmärksamheten vid de olika motiv, man haft för uppsättande af stamtrupp för beväring sbataljonerna. När det var fråga om Vesternorrlands bataljon, talades i första rummet om nödvändigheten att skaffa en till hands varande militärstyrka för undertryckande af möjliga oroligheter bland den norrländska arbetarebefolkningen, hvilken antogs vara mycket

farlig. Här deremot angifves ändamålet i främsta rummet vara att bilda stamtrupp för beväringen i Blekinge.

Någon oklarhet synes äfven råda i afseende på ett annat motiv. I den kongl. propositionen säges att någon vidare garnisonskommendering i Karlskrona icke behöfves, då flottans manskap kan användas för detta ändamål. Men i statsutskottets betänkande finner man, att den nu ifrågasatta bataljonen det oaktadt skall användas till nämnda garnisonstjenstgöring.

Såsom ett tredje motiv för uppsättandet af Blekinge stambataljon har man anfört nödvändigheten att förstärka Karlskronas försvar. Detta, oaktadt sjöförsvarets manskapsstyrka tilltogs så rundlig, att den skulle räcka till äfven för detta ändamål. Blir emellertid ej detta fallet, då lärer *en* bataljon icke mycket förslå, utan åtminstone tio behöfvas. Och med samma skäl kan man då lika väl motivera uppsättandet af nio bataljoner, som en.

Det är just den stora olyckan med hela Karlskronas fästningsanläggning, att den måste kräfva en så stor försvarsstyrka, utan att egentligen kunna försvara någonting. Enligt mitt förmenande behöfver denna fästning, med dess ofantliga utsträckning, för sitt försvar åtminstone 10- till 15,000 man, förutom hela den afdelning af flottan, som der är förlagd. Alla dessa betydande stridskrafter skola följaktligen i krig dragas från armén och den öfriga flottan samt väsentligen försvaga båda. Jag har endast i förbigående velat anmärka detta, emedan detta misstag, att bibehålla Karlskrona såsom fästning, icke bör kunna få användas såsom skäl till uppsättande af några ytterligare bataljoner.

Slutligen ber jag få fästa uppmärksamheten dervid, att, liksom uppsättandet af Blekinge bataljon nu följer efter Vesternorrlands, vi vid nästa riksdag sannolikt skola få förslag om en stamtrupp för Hallands bataljon, och att vi dermed i afseende på infanteriet äro inne på det nya system, som Riksdagen i afseende på kavalleriet förkastade. För min del har jag ingenting deremot, men jag vill dock, att de, som förkastat kavalleriets organisation efter samma system, skola veta hvad de göra, när de nu besluta sig för uppsättandet af den ena infantericorpsen efter den andra efter samma grunder.

Sist må tilläggas, att det med afseende på det sannolika uppsättandet af en stambataljon för Hallands beväring kan vara godt att ega den besparing af 39,000 kronor, som skulle uppkomma derigenom, att man nu endast anslår 60,000 kronor för 300 man till Blekinge bataljon.

På dessa skäl tager jag mig friheten yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Med anledning af det utaf reservanternas förordade förslaget skall jag be att få yttra några ord.

*Anslag till
stamtrupp vid
Blekinge bataljon.*

(Forts.)

Anslag till
stamtrupp vid
Blekinge batal-
jon.
(Forts.)

De säga hufvudsakligen, att, när Vesternorrlands bataljon endast har 300 man, fastän länets beväring utgör 5,608 man, Blekinge bataljon icke behöfver vara större, då beväringen i detta län endast är 3,403 man. Jag vill då påpeka, att chefen för landtförsvarsdepartementet år 1886 anförde i fråga om Vesternorrlands bataljon, att egentligen borde i följd af beväringens talrikhet uppsättas tre bataljoner, motsvarande ett fullständigt infanteriregemente, men att man vore nödsakad att låta anstå med en så beskaffad utredning och begränsa kostnaderna inom de nuvarande tillgångarna, hvaregenom Kongl. Maj:t således med hänsyn till de penningar, Kongl. Maj:t ansåg sig böra af Riksdagen begära, endast föreslog 300 man.

Skall man dessutom göra jämförelse mellan stam och beväring, så bör man icke såsom exempel taga endast Vesternorrlands bataljon utan betrakta förhållandet inom hela armén och söka medeltalet inom första och andra årsklasserna. På så sätt skall man finna, att beväringens antal de två sista åren uppgått till 27,000 man, och stamtruppen till 23,000. Detta gör ungefär en stamsoldat för hvarje beväring, som öfvas i fredstid. Nu är medeltalet af beväringstyrkan vid Blekinge bataljon 5- à 600 man, och då den kongl. propositionen afser att få 500 man stamtrupp, så är ju härvid endast den proportion iakttagen mellan stam och beväring, som råder inom hela den öfriga armén. Det ligger ock lika nära till hands att jämföra Blekinge bataljon med Smålands grenadierer och lifregementets grenadierer, hvardera på 500 man.

Hvad detta Blekinge regemente angår, så har man vid ifrågasatt organisation af hela armén föreslagit uppsättande af ett regemente på 1,000 man, såsom behöfligt för den stora beväringstyrkan. Här fins dessutom ett ordinarie anslag till garnisonskommenderingen i Karlskrona. Nu har emellertid Kongl. Maj:t ansett, att detta kunnat bättre användas utan att öka budgeten. Att minska detta anslag torde väl icke vara skäl, utan det bör väl användas på det för landets försvar lämpligaste sättet, då det en gång dertill blifvit beviljadt.

På dessa grunder hoppas jag, att kammaren bifaller Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt, såsom ock statsutskottet har tillstyrkt.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föreliggande punkt hemställt och vidare derpå att Kammaren, på sätt friherre *Klínckowström* hemställt, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herrar C. Ifvarsson och A. P. Danielson m. fl. emot förevarande punkt afgifna, vid utlå-tandet fogade reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr statsrådet friherre Palmstierna: Denna punkt i utskottets betänkande förefaller mig något egendomlig.

*Höjning af
anslaget till
volontärskolor.*

Volontärstyrkan har oupphörligen ökats derigenom att platser blifvit besatta, och man har funnit, att dessa skolor har lemnat goda resultat och blifvit, så att säga, militära folkhögskolor. Men elevantalet har äfven stigit genom de nya infanteritruppernas, Blekinge, Hallands och Vesternorrlands bataljoners, förseende med en mängd volontärer. Detta ökande af elevantalet har gjort att anslaget till volontärskolorna, som förr vanligen gaf ett öfverskott på 30,000 kronor, nu börjat visa sig otillräckligt. Kongl. Maj:t har emellertid ansett sig böra, så vidt möjligt är, hålla sig inom gränserna för det bestämda anslaget och därför sökt att icke göra utgifterna större än som för organisationens uppehållande varit nödvändigt, på grund hvaraf en order bestämt, att elevantalet skulle nedsättas från 603 till 460.

Nu skulle man väl tänka sig, att, om icke armén varit belåten med ett sådant arrangement, Riksdagen skulle vara det så mycket mer. Ingalunda. Riksdagen har tvärtom tagit detta Kongl. Maj:ts bemödande att hålla sig till anslaget såsom en anledning att yrka på ytterligare inskränkning i anslaget. Det kan man just icke säga uppmuntrar till fortsatt sparsamhet.

På grund deraf att dessa utgifter icke allenast icke kunna inskränkas utan måste öfverstiga det förut varande anslaget i följd af det stora antalet volontärer, och då det är oegentligt att ega ett anslag, som man vet icke kan räcka till, så hemställer jag, om icke kammaren behagade bifalla reservanternas förslag i denna punkt.

Herr Abelin: Vigten för arméns tjenstduglighet att ega ett talrikt och väl utbildadt underbefäl är och har länge varit nogsamtt insedt. Inrättandet af de båda vid Karlsborg förlagda militärskolorna, underbefäls- eller korporalskolan och volontärskolan, med hvilka afsetts att för infanteriet, arméns hufvudstyrka, befrämja det ena och andra ändamålet, mottogs också med upprigtig tillfredsställelse icke blott inom armén utan äfven utom densamma. Med det lifligaste erkännande har man sedan, år efter år, inom armén iakttagit de välgörande verkningarna af dessa båda skolor. Det har därför icke kunnat undgå att väcka något missmod, då man erfarit, att den ena af dessa skolor, korporalskolan, som skall uppgå i andra, för våra indelta förhållanden icke pröfvade former, blifvit helt och hållet indragen, och den andra, volontärskolan, till sin verksamhet så begränsad, att fara är att skolan under inflytelsen af de nya anordningarna icke skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin bestämmelse.

Frågan om korporalskolan föreligger icke nu. Jag skall därför icke tillåta mig att rörande de derutinnan gjorda anordningarna anställa några betraktelser. Jag kan blott beklaga hvad som skett.

*Höjning af
anslaget till
volontärskolor.*

(Forts.)

I allmänna ordalag skall jag ock endast yttra mig om de vid volontärskolan senast vidtagna anordningarna och om önskvärdheten af att medel beviljas för att i dem åstadkomma ändring.

Den af Kongl. Maj:t anbefallda begränsningen af det antal volontärer, som skulle kommanderas till skolan vid Karlsborg, jemte andra i sammanhang dermed vidtagna åtgärder, kan icke annat än, på sätt herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet äfvenledes yttrar i sitt anförande till statsrådsprotokollet, »menligt inverka på den för det indelta infanteriets tjenstduglighet synnerligen vigtiga volontärinstitutionen». Ja, denna begränsning i elevantalet är egnad att verka hämmande på hela volontärinstitutionen. Ty blifva icke alla inom regementen och corpser befintliga dertill kompetenta och till underofficersbefordran lämplige volontärer befordrade till skolan, så tvingas man till en lika svår som misshaglig gallring, hvarvid måste inträffa att en mängd anlag, som vid skolan kunnat vinna den fördelaktigaste utveckling, för armén går förlorad. De vid kommanderingarna förbigångne äro nemligen så godt som utestängde från underofficersbefordran och, hvad må hända värre är, från de fördelar, som genomgående af volontärskolan skänker äfven i det allmänna lifvet, hvaraf åter följer, att sökande till volontärplatser blifva till antalet färre och till halten sämre, och att utsigten för armén och för försvaret i allmänhet att vinna ett talrikt och dugligt underbefäl i hög grad förminskas. En annan till begränsningen af elevantalet hänförlig åtgärd, nemligen den att blott halfva antalet volontärer, som genomgått första årets kurs, det derpå följande året till skolan återkommenderas, verkar i samma riktning men derjemte och ännu mer ödesdigert på sjelfva underofficersbildningen.

Det tillkommer icke mig att ingå i bedömande af de i sammanhang härmed träffade åtgärderna, men det synes mig, som om derest icke dessa och de nyss angifna anordningarna undanrödjas, skolan blott ofullkomligt kan fylla den bestämmelse, som hon under många år på ett så framstående och för armén gagnande sätt häfdat. Det lider knappast något tvifvel att, om herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet låtit skolan fortgå efter förut fastställd plan, men anmält bristen och för dess fyllande begärt medel, Riksdagen, som väl icke skulle ha fallit på den tanken att begränsa antalet elever, äfven beviljat för ändamålet nödigt anslag. Denna herr statsrådets samvetsgrannhet, att, äfven med risk af skolans fördel, söka utan Riksdagens mellankomst förekomma en brist för framtiden, borde väl icke af Riksdagen så belönas, att den nekar det af Kongl. Maj:t nu begärda anslaget, som afser att undanrödja de menliga inflytelserna af de åtgärder i afseende på volontärskolan, som herr statsrådet af omständigheterna ansett sig nödsakad att vidtaga.

På grund häraf tillåter jag mig yrka afslag å statsutskottets förslag och hemställa, att kammaren må besluta att i anledning af Kongl. Maj:ts proposition höja förslagsanslaget till volontärskolan,

nu utgörande 285,000 kronor, med 50,000 kronor således till 335,000 kronor; och anhåller jag, att herr grefven och talmannen behagade framställa proposition på detta mitt yrkande.

*Häjning af
anslaget till
volontärskolor.
(Forts).*

Herr von Hedenberg: Jag vill endast betona, att utskottet med förbigående af de militära skälen, dem ingen inom utskottet förnekat, endast på grund af ekonomiska och finansiella betänkligheter vidblifvit det förutvarande anslaget.

Jag behöfver icke säga mera för att motivera mitt yrkande om bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr Mankell: Ingen kan högre än jag uppskatta volontärskolans för armén nyttiga verksamhet; och jag önskar densamma all möjlig framgång, ja, till och med utvidgande. Men trots hvad de båda första talarne i saken anført, förefaller det mig dock, som om det funnes någon oklarhet i afseende på grunderna för användandet af det för volontärskolans bekostande utgående förslagsanslaget. I den kongl. propositionen finner man blott en torr anmälan, att krafvet på anslaget betydligt vuxit år från år, hvarför Kongl. Maj:t funnit sig föranlåten att minska elevantalet. Men man får icke veta *anledningen* till anslagets betydliga öfverskridande, om det skett till följd af ökade underhållskostnader eller därför att elevernas antal ökats. Icke heller blef genom yttrandet från statsrådsbänken, åtminstone för mig, denna fråga fullt utredd. Genom statsutskottets betänkande deremot får man någon upplysning om saken.

Der anföres nemligen, huruledes elevantalet år från år betydligt ökats, så att det utgjort:

år 1884—1885	258
» 1885—1886	337
» 1886—1887	437
» 1887—1888	603

Men man får tillika veta, hvad vi nu hört, nemligen att Kongl. Maj:t nedsatt antalet till 460. Genom den senare uppgiften skulle man kunna tro, att det varit elevantalets ökande, som föranlett anslagets stigande. Men då frågar man sig, huru vida bestämmelserna för elevantalet verkligen äro så sväfvande, att detsamma efter behag kan ökas eller sänkas i den mån som skett. I sådant fall kunde det ju falla krigsstyrelsen in att öka antalet till 1,000 elever och i samma mån förslagsanslaget till en half million kronor och derutöfver. Det torde därför vara nödvändigt att från regeringens sida någon närmare bestämmelse afgifves för Riksdagen angående grunderna för detta anslags användande. Nyss tog jag mig friheten beröra det sammanhang, uppsättandet af Blekinge stambataljon kunde hafva med denna fråga. Ett sådant sammanhang kan äfven tänkas vid uppsättandet af andra stambataljoner. I följd deraf synes

Höjning af
anslaget till
volontärskolor.
(Forts.)

det nödvändigt att för Riksdagen framlägga några bestämdare grunder för elevantalet, på det att icke kostnaderna för detsamma skola efter behag kunna höjas och förslagsanslaget sålunda utan begränsning öfverskridas.

På denna grund tager jag mig friheten yrka bifall till statsutskottets förslag, nemligen att anslaget måtte bibehållas vid sin nuvarande storlek, till dess man fått grunden för dess användande närmare angifven.

Grefve Sparre: Jag har icke kunnat dela statsutskottets mening i förevarande punkt. Här är visserligen endast fråga om ett förslagsanslags belopp. Hvad som därför för mig haft den största betydelsen, är därför icke anslagsbeloppet utan utskottets motiveering för afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Då Kongl. Maj:t redogjort för att detta anslag är för sitt ändamål otillräckligt och Kongl. Maj:t vidare anfört i den Kongl. propositionen, att »departementschefen ansett ökad tillgång å anslaget böra beredas åtminstone med det belopp, hvarmed detsamma för 1887 i rundt tal öfverskridits», och när utskottet, i likhet med en föregående talare, omnämnt, att elevernas antal vid volontärskolan utgjort

år 1884—1885	258
» 1885—1886	337
» 1886—1887	437
» 1887—1888	603,

och att Kongl. Maj:t genom generalorder den 1 maj 1888 befalt, att elevantalet vid skolan skulle för år 1888—1889 inskränkas till 460», så säger utskottet, »att då Kongl. Maj:t således redan träffat anstalt för nedbringande af volontärskolan, torde Kongl. Maj:ts förslag om förhöjning med 50,000 kronor i anslaget till volontärskolor för närvarande icke böra föranleda någon åtgärd». Det är just denna motivering, som i första hand framkallat min reservation. Jag önskar nemligen icke, att Riksdagen skulle göra det uttalande, att det vore lämpligt att minska elevantalet vid den ifrågavarande volontärskolan. Jag tror dessa elever vara för vår armé af den största betydelse. Jag tror att i dem ligger en möjlighet att i farans stund finna ett reservbefäl, då de äro tvungna, enligt stadgarna, så vida de icke befordras, att lemna tjensten vid 26 år, men enligt värnpligtslagen äro skyldiga att tienstgöra vid krig intill fyllda 32 år. Jag tror vidare, att dessa skolor hafva en ganska afsevärd uppfostrande betydelse och många söka sig till volontärer för att gå igenom dessa skolor och vinna den utbildning, som der lemnas dem. Från den sidan sedt finner jag ytterligare skäl att icke hysa några betänkligheter mot att elevernas antal ökas. Den föregående talaren sade visserligen, att Riksdagen icke bestämt elevernas antal. Men har då Kongl. Maj:ts rätt att bestämma detta antal blifvit missbrukad? Jag tror det icke. Af den utredning vi

nu sett tror jag icke, att volontärernas antal är för högt, och deri kan jag således icke finna någon anledning att nu motsätta sig den ifrågakarande förhöjningen i anslaget.

*Höjning af
anslaget till
volontärskolor.*
(Forts.)

På dessa skäl ber jag att få instämna i det yrkande, som gjordes af herr Abelin.

Herr Adelsköld: Till tidens vinnande skall jag inskränka mig att till alla delar instämna med grefve Sparre.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som derunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt och sedan derpå att Kammaren, på sätt herr *Abelin* hemställt, skulle besluta att med anledning af Kongl. Maj:ts i ämnet afåtna proposition höja förslagsanslaget till volontärskolor, nu 285,000 kronor, med 50,000 kronor till 335,000 kronor; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

18 och 19 punkterna.

Lades till handlingarna.

20—23 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

24 punkten.

Herr Boström, Filip: Att de nu utgående aflöningarna till regementsintendenterna äro allt för låga, framgår otvetydigt af de ofta upprepade ansökningar från arméförvaltningen om dessa löners höjande. Om man nu jemför de löner, som för närvarande utgå till regementsintendenterna, nemligen 2,800 kr., med hvad motsvarande civile tjänstemän erhålla, så hafva

*Ålderstillägg
till regements-
intendenterna.*

Kronofogdarne:

Lön.....	3,000 kronor.
Ålderstillägg efter 10 år	500 »
Tjänstgöringspenningar.....	1,000 »
Expensmedel	300 »
	<hr/>
	Summa 4,800 kronor.

Häradsskrifvarne:

Lön.....	2,000 kronor.
Ålderstillägg	500 »
Tjänstgöringspenningar	500 »
75 kr. för hvarje fullt 5,000-tal, omkring...	500 »
Debetsedelslösen m. m.....	1,000 »
	<hr/>
	Summa 4,500 kronor.

Ålderstillägg
till regements-
intendenterna.
(Forts.)

<i>Räntmästarne:</i>	
Lön.....	2,500 kronor.
Ålderstillägg efter 5 år	500 »
Tjenstgöringspenningar.....	1,500 »
<hr/> Summa 4,500 kronor.	

Lektorer hafva i högsta lönegraden 4,500 kronor, *adjunkter* 3,500 kronor.

Då man nu vet, hvilka ansträngande göromål dessa intendenterna hafva, tror jag, att allt skäl förefinnes att bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Man må äfven taga i betraktande den stora upp börd, för hvilken dessa tjänstemän skola redovisa. Upp bördens för regementsintendenterna vid artilleriregementena uppgår till omkring 1 million kronor, medan upp bördens för intendenterna vid de värfvade regementena i medeltal uppgår till 640,000 kronor och vid de indelta regementena till 366,000 kronor i runda tal, under det att upp bördens för kronofogden i t. ex. Elfsborgs län stiger till endast 127,000 kronor och i Vermlands län till 80,000 kronor. Man ser här af, att regementsintendenterna hafva större ansvar än dessa högre aflönade civile tjänstemän. Dessutom tillkomma andra faktorer, som göra deras ställning sämre än de flesta andra tjänstemäns. Regementsintendenterna uppbära pension först vid 60 års ålder, då kaptenen och ryttmästaren erhålla pension redan vid 50 år. Regementsintendenterna hafva dessutom icke någon utsigt till befördran. Kongl. Maj:ten har visserligen ett par gånger gått till Riksdagen med anhållan, att fördelningsintendenter skulle tillsättas, men dessa framställningar hafva alltid blifvit af Riksdagen afslagna. Regementsintendenternas lön är, som sagdt, för närvarande 2,800 kronor, hvilket uppenbarligen är alldeles för litet. Detta har äfven visat sig under de sista åren, då dessa tjänster skolat besättas. Den ene intendenten efter den andre har återgått på ordinarie stat inom armén, då de der stått kvar lönlösa. Vid de tvenne sista tillsättningarna har endast en sökande anmält sig till hvardera platsen. Af detta synes framgå, att ett behof i förevarande afseende ovillkorligen måste fyllas.

Det är med anledning här af som jag tillåter mig yrka afslag på utskottets hemställan i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Falk, Helmer: Jag är väsentligen förekommen af den siste ärade talaren och kan således inskränka mig till att komplettera hans uppgifter och i korthet granska de skäl, hvar på utskottet fattat sitt beslut.

Jag ber till en början att få belysa arten och omfattningen af regementsintendenternas göromål, en sak, som jag förmodar att de flesta af Kammararens ledamöter föga känna till. Jag skall dervid hufvudsakligen fästa mig vid de indelta regementena; de värfvade

känner jag mindre till, och regementsintendenterna vid dessa hafva i allt fall bättre vilkor, emedan de åtnjuta dagaflöning, som de andra sakna. Intill år 1880 besörjdes alla de ekonomiska bestyr vid de indelta regementena af en mängd olika direktioner, såsom beklädnadsdirektionerna, en för stammen och en för beväringen, provianteringsdirektionen, lönedirektionen o. s. v. Från och med nämnda år samlades alla dessa bestyr hos en s. k. förvaltningsdirektion, uti hvilken regementsintendenten är ledamot. Utom hans allmänna åligganden inom denna direktion, skall han utreda och införa direktionen föredraga den mängd ärenden, som utgör föremål för direktionens handläggning. Han skall vidare bringa till verkställighet alla direktionens beslut. Han är tillika uppbördsman med personligt ansvar i första hand för det betydliga penningebelopp, som ingår till regementet för behof, som äro hänförliga till direktionens förvaltning. Han ansvarar i andra hand för de af vederbörande uppbördsman under hans inseende förvaltade magasin och förråd och är skyldig att, om kronan skulle tillskyndas förlust, som ej af uppbördsman kan gäldas, denna förlust kronan ersätta. Han skall vidare upprätta alla förvaltningsdirektionens redogörelser, och på eget ansvar förrätta allt hos direktionen förekommande revisionsarbete; han är skyldig deltaga i alla besigtningar å byggnader, persedlar och varor, och är dessutom skyldig att undervisa intendents-aspiranterna. Dessa äro i största korthet hans väsentliga åligganden. Dertill kommer dessutom de många bestyr, som äro förenade med skötandet af regementets enskilda ekonomi. För allt detta har han en lön af endast 2,800 kronor. Men äfven denna summa får han icke odelad behålla, ty mängden af hans göromål tvingar honom att hafva ett biträde, som väl icke läser kunna aflönas med mindre än 500 kronor. Drager man vidare bort afgiften till pensionskassan, återstår för honom icke mera än 2,200 kronor. Att med en dylik summa aflöna en tjänsteman, med så magtpåliggande och ansvarsfull befattning, går tydligen icke an. Också har denna fråga många gånger varit på tal och varit föremål för Kongl. Maj:ts och Riksdagens pröfning.

Den nu föreliggande Kongl. propositionen afser, att regementsintendenterna skulle få två ålderstillägg på 500 kronor, det första efter 5 och det andra efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring i befattningen. Statsutskottet har visserligen erkänt behovet häraf, »men», säger utskottet, »då regementsintendenternas löner bestämts under en tid, då lefnadsvilkoren betingade högre kostnader än nu, har utskottet ansett desse tjänstemäns behof af löneförbättring genom att tillägga dem allenast ett ålderstillägg efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring skäligen blifva tillgodosedt». Svagheten i detta argument ligger i öppen dag och behöfver icke påpekas. Det kan icke ens kallas ett skäl. Den omständigheten, att aflöningen var otillräcklig redan 1875 kan väl icke nu vara något skäl för afslag å det begärda tillägget, då behovet deraf är så klart och tydligt

*Ålderstillägg
till regements-
intendenterna.*
(Forts.)

*Ålderstillägg
till regements-
intendenterna.*

(Forts.)

ådagalagdt. Orsaken hvarför dessa löner år 1875 sattes så lågt som till 2,800 kronor, kan jag icke uppgifva. Sannolikt berodde det derpå, att man den tiden icke hade någon föreställning om vidden af de göromål, som skulle komma att åligga intendenterna. För öfrigt blef först 1880, genom förvaltningsdirektionens inrättande, omfånget af regementsintendenternas verksamhet närmare bestämdt och sedan tillkom 1886 års beklädnadsreglemente, hvarigenom deras göromål högst betydligt ökats. Redan i denna omständighet ligger ett tillräckligt skäl att bevilja den ökade aflöningen.

Utskottet har vidare föreslagit, att detta lönetillägg skulle utgå först efter 10 år. Jag vet icke hvarför utskottet här brutit med den grundsats, som hittills alltid gjort sig gällande, nemligen att dylikt tillägg bör utgå efter 5 års tjenstgöring. Så mycket mindre skäl har utskottet haft att bryta emot denna grundsats, som här föreligger ett af de mest ömmande fall, som utskottet någonsin haft att behandla. Tio år äro en lång tid att vänta på löneförbättring när man är stäld på sväldiet. Med mindre än Kongl. Maj:ts begärt, eller två ålderstillägg på 500 kronor hvardera, äro deras behof af löneförbättring sannerligen icke tillgodosedda. Såsom den föregående talaren anmärkte, är dessutom deras befordran stängd. emedan, med intendentens nuvarande organisation, någon möjlighet till befordran icke förefinnes.

Den föregående talaren fäste uppmärksamheten på den stora uppbörd, som regementsintendenterna på eget ansvar hafva om händer, och uppgaf att den uppginge vid de indelta regementena i medeltal till 366,000 kronor. Men veten I, mine herrar, hvilket arbete i öfrigt, som är förenadt med en sådan uppbörd. Endast redogörelserna för denna uppbörd omfatta 38 olika fonder eller titlar. Af dessa redogörelser utgår en del årsvis, andra halfårs- och kvartalsvis. Hvar och en, som har någon kännedom om dessa förhållanden, kan förstå hvilket oerhördt arbete det är med en så omfattande redogörelse. Detta är likväl endast *en* detalj af deras verksamhet.

Om någonsin grundsatsen, att en tjänstemans aflöning bör vara afvägd i förhållande till omfånget af hans ansvar och arbete, blifvit trädd för nära, så är det väl i fråga om regementsintendenternas aflöning. Jag vågar påstå, att inom hela vår administration finnes ingen tjänsteman, hvars aflöning i förhållande till mångfalden och vigten af hans arbete, är så otillräcklig som den regementsintendenterna hafva. Det är ej Riksdagen värdigt att låta detta fortgå, äfven sedan behofvet af en löneförbättring blifvit klart och tydligt ådagalagdt. Det är ej klokt att göra det, ty man kan icke begära, att en person, som är nedtyngd af bekymmer för de dagliga behofven, skall med samma omsorg och framgång egna sig åt sina göromål som den, hvilken har en tillräcklig aflöning. Särskildt i fråga om *uppbördsmän* är det *farligt* att framhärda på en dylik

väg, ty det är lätt insedt att sådant *kan* leda till förhållanden af ganska ledsamt art. *Ålderstillägg till regementsintendenterna.*

Jag ber därför kammaren på det varmaste att behjerta det behof, som här blifvit framhållet och lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition. (Forts.)

Herr Tamm, Hugo: I detta förslag förekomma egentligen två, så att säga, särskilda stater. Kongl. Maj:t föreslår, att till alla regementsintendenter skall lemnas tvenne ålderstillägg på tillsammans 1,000 kronor. Men nu finnes det, som sagdt, två stater i detta förslag. Den ena är regementsintendenterna vid de värfvade regementena och den andra regementsintendenterna vid de indelta regementena. De förra uppbära en lön af 2,800 kronor samt en dagaflöning af 3 kronor, det vill säga tillsammans 3,895 kronor om året. Skulle de nu erhålla de begärda ålderstilläggen på 1,000 kronor skulle deras aflöning uppgå till omkring 4,900 kronor, således 100 kronor mera än kronofogdarne högst kunna uppbära. Detta har från statsutskottets sida ansetts vara, med afseende på dem, en icke befogad förhöjning utan har en sådan af 500 kronor ansetts tillfyllestgörande. Deremot har utskottet delat den åsigten att det väl behöfves en högre lön för regementsintendenterna vid de indelta regementena, såsom ock fullt riktigt af den föregående talaren framhållits. De uppbära nu för sina stora och under hela året pågående besvär endast en aflöning af 2,800 kronor. För dem vore således en lönetillökning väl behöflig, hvilken skulle vara särdeles gagnande äfven från regementets sida. Utskottet har på denna grund ej blott tillstyrkt en löneförhöjning af 500 kronor för dessa efter tio års tjenstgöring utan äfven antydt, att utskottet för sin del icke skulle hafva någonting emot, att Kongl. Maj:t gjorde en framställning om, att intendenterna vid de indelta regementena, i en annan form, finge sig beredd en lönetillökning, då derigenom regementsintendenternas löneförhållanden blefve jemnare. Detta kan ske, har utskottet sagt, genom dagaflöning för den tid de tjenstgöra. För min del skulle jag anse det vara bättre om det skedde i form af tjenstgöringspenningar åt dessa lika väl som åt intendenterna vid de värfvade regementena, då det är faktiskt, att de tjenstgöra hela året om. Derigenom skulle man vinna den fördelen, att icke, såsom nu är förhållandet, vara nödsakad att, när en regementsintendent är sjuk, låta honom behålla hela lönen, under det Kongl. Maj:t får aflöna vikarien med 5 kronor om dagen om han icke är tjensteman och med 3 kronor om dagen om han är tjensteman. Då kunde det vanliga sättet äfven här ega rum, att den som tjenstgjorde fingo uppbära tjenstgöringspenningarne. Det är med fullt behjertande af behofvet utaf en lönetillökning för den indelta arméns regementsintendenter, men på samma gång med uttalande af den åsigten, att man ej bör gifva den tillräckligt aflönade högre lön än skäligt därför att man anser sig böra höja lönen för de svagast aflönade, utan för att få det

Ålderstillägg till regementsintendenterna. hela rätt ordnad, som jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

(Forts.)

Herr Falk, Helmer: Det har icke undfallit mig, att utskottet verkligen ifrågasatt att en dagaflöning för hela året skulle beredas regementsintendenterna vid den indelta armén. Men här är ju fråga om att komma till något resultat och afhjelpa ett stort och länge känt behof. Då utskottet säger, att, »genom beredande åt de vid indelta armén och Vermlands fältjägarcorps anstälde regementsintendenter af sådan dagaflöning under de dagar de vid regementenas eller corpsernas årliga vapenöfningar äro kommenderade, någon ytterligare löneförbättring skäligen derigenom skulle kunna sistnämnde regementsintendenter tilldelas»; så är detta ytterst välvilligt och jag tackar därför, men det är fullkomligt betydelselöst, efter som det icke är åtföljdt af något förslag i ämnet. Om också Kongl. Maj:t delar utskottets mening i detta afseende, så låter det sig ju i allt fall icke göra att tilldela regementsintendenterna dagaflöning i strid med den lönestat, som Riksdagen en gång fastställt. Det enda resultatet kan möjligen blifva att Kongl. Maj:t nästa år framlägger en ny proposition i ämnet. Då är det väl bättre att »smida, medan jernet är varmt» och icke vänta till ett annat år.

Jag yrkar på det varmaste bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr von Hedenberg: Jag ber endast få nämna, med anledning af den ifrågasatta dagaflöningen, att utskottet icke kunde inkomma med något förslag, enär någon framställning i det afseendet icke föreligger och om Kongl. Maj:t fäster sig vid hvad utskottet i motiveringen sagt, torde man till och med till nästa år mycket väl kunna ordna dagaflöningsanslaget, som då komme in på en annan anslagspunkt än den, hvarom nu är fråga.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föreliggande punkt hemställt och vidare derpå att Kammaren, med afslag å samma hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning, oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

25—37 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

38 punkten.

Anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

Herr Hedlund: Sällan har väl ett anslag, som utgått under så lång tid som det förevarande, blifvit nedsatt på så underliga vilkor, som dem hvilka af utskottet här föreslås. Utskottet anför icke något

annat skäl än ett minskadt intresse för skarpskytterörelsen, men framhåller att det vore mycket bra, om en summa, motsvarande den här gjorda besparingen, kunde anslås till fästningarnas bestyckning. Man skulle häraf, i synnerhet som ingen reservation afgifvits, draga den slutsatsen, att vederbörande icke beaktat den nya vändningen i rörelsens fortgång eller det verkligen förökade intresse för skarpskytteväsendet, som under sista tiden visat sig, till följd af skjutpremiers utdelande och dels af den omständigheten, att verkligen skjutöfningar börjat bedrivas ganska allvarsamt öfver allt inom landet; men det borde icke för herrar militärer vara likgiltigt, huruvida verkligen skjutfärdigheten utvecklar sig i våra bygder, ty den är ju icke blott en för jagt eller sport nyttig öfning, utan tages också i anspråk för landets försvar. Här har ju så många gånger talats om betydelsen af skjutfärdighet, hvilken i gamla tider var mycket förbisedd, men i nyare tider blifvit till sitt rätta värde för ett lands försvar uppskattad. Då nu denna gren af den militära utbildningen tillmätts en ganska liten öfningstid inom vår armé, — visserligen hafva skjutöfningarna derstädes på sista tiden ökats, men det har aldeles icke varit tillräckligt för att någon större färdighet genom de i alla fall korta och obetydliga öfningarna skall kunna vinnas — och när dertill kommer, att man för att blifva en skicklig skytt måste börja öfva sig tidigare än vid beväringåldern, så måste det medgifvas, att hemöfningar för vinnande af skjutskicklighet äro af mycket stor vigt. Hvad som utmärker försvarsväsendet i Schweiz är just den stora skjutfärdigheten, hvilken, tillkommen genom en allmänt utbredd håg för dylika öfningar, nog komme i farans stund, att uppväga befintliga brister i andra afeenden. Det torde kanske vara af intresse för kammaren — eller snarare, jag tror det icke intresserar kammaren, såsom jag tycker mig märka — att jag i detta fall anför några data och siffror, men jag anser i allt fall nyttigt, att det blir i protokollet antecknadt. Då det 1880 räknades 150 skarpskytteföreningar med sammanlagdt 17,900 medlemmar, nedgick antalet under tiden 1880—1883 till 13,000. Sedermera började likväl medlemsantalet att stiga och utgjorde 1885 15,000 och 1886 17,900. Derpå har det visserligen något nedgått, men dock i det hela bibehållit sig, så att 1887 räknades 17,800 och 1888 17,200 medlemmar, vid sist nämnda tidpunkt fördelade på 146 föreningar. Då man nu vet, att af detta anslag gå bort till allmänna täfningsskjutningar 7,900 kronor, och vidare till arrendering och underhåll af skjutbanor 20,000 kronor, så återstår icke mycket för verksamheten öfrigt, för instruktion och annat som behöfves, om anslaget skall nedsättas till endast 30,000 kronor. För min del skulle jag uppfatta kammarens beslut, om kammaren bifölle den af statsutskottet föreslagna reduktionen, såsom ett bevis på, att kammaren och särskildt herrar militärer inom densamma icke rätt uppskatta betydelsen af en sådan färdighet, som här är i fråga, eller den sinnestämning, som förräder sig i intresset för dessa öfningar. Jag får

Anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

(Forts.)

*Anslag till
skarpskytte-
väsendets och
skjutskicklig-
hetens befräm-
jande.*
(Forts.)

således yrka bifall till det af Kongl. Maj:t begärda beloppet af 45,000 kronor för skjutskicklighetens befrämjande.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på nu föreliggande punkt endast yrkats, att Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Härefter gjorde herr grefven och talmannen propositioner, först på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i 38 punkten af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, besluter Kammaren att, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 48.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om åtgärder för skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet.

Herr Bergström: Jag hemställer, att detta lagförslag först må paragrafvis föredragas, derefter ingressen till lagen, slutligen titeln och sist utskottets hemställan.

Vidare tillåter jag mig hemställa, att, för den händelse lagförslaget skulle i vissa delar komma att af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet måtte lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende på de delar, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

På gjord proposition biföll kammaren hvad herr Bergström sålunda hemställt.

Utskottets förslag till lag angående skydd mot yrkesfara.

§ 1.

Herr Ekman: Ehuru det blifvit beslutadt, att detta lagförslag punktvis skall föredragas, föreställer jag mig, att intet hinder möter för den, som begär ordet, att yttra sig öfver förslaget i dess helhet. Under sådant antagande beder jag att få uttala några åsikter, som jag önskar få i protokollet förvarade.

Jag ser i detta nu föreliggande lagförslag ett både dyrbart och olyckligt bevis på följderna af att Riksdagen ofta och utan tillräckligt noggrann pröfning beslutar underdåniga skrivelser. Det är ett dyrbart bevis, därför att den förberedande komitén, som utarbetat detta förslag, kostat kanske mer än någon annan komité. Det blifver dyrbart genom de anslag, som blifva en följd af lagförslagets antagande, och skulle detta förslag vidare draga i släptåg med sig de öfriga författningar, till hvilka den nedsatta komitén afgifvit förslag och med denna lag ega ett visst sammanhang, så fruktar jag att äfven det komme att för staten blifva mycket dyrbart. Olyckligt anser jag förslaget vara därför, att jag tror dess antagande hvarken komma att tillfredsställa arbetsgifvare eller arbetstagare. Granskar man den statistik, som ligger till grund för komiténs betänkande och Kongl. Maj:ts proposition om antagande af en lag till skydd för arbetarnes lif och helsa under arbetet, så finner man, att densamma borde hafva sin tillämpning företrädesvis med afseende på sådane arbetare, som nu äro uteslutna derifrån. Största antalet olycksfall inträffar nemligen bland jordbruksarbetare, men likväl äro de uteslutna från det skydd, lagen är afsedd att medföra, och detta oaktadt under senare tider, till följd af den utveckling jordbruket erhållit, man vid till denna näring hörande arbeten mycket mer än förr använder så väl ång- som andra maskiner, tröskverk m. m., hvilka lätt kunna tillfoga dermed sysselsatta arbetare skada till lif och helsa, eller vanförhet för den återstående lifstiden. Skyddet är så mycket mer för dessa arbetare af behovet påkalladt, som de hafva mindre sysselsättning med och därför äfven mindre vana vid maskiners handterande än arbetare, som användas i en fabriksrörelse vid skötseln af der förekommande maskiner.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*

Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

Vidare har lagutskottet ansett, och jag finner det mycket naturligt, att handtverkerierna borde undantagas från bestämmelserna i lagen, emedan lagens tillämpning på handtverkerierna helt enkelt skulle medföra deras undergång — och likväl är det väl just de uti handtverkerierna sysselsatta arbetare, som kanske mest af alla äro, i afseende å sanitära förhållanden, i behof af det skydd en lag kan lemna. För hvilka är det då, som lagen skall gälla? Det är för våra fabriker. Jag tror mig kunna säga, till heder för vårt lands fabriksidkare, att de i allmänhet visat en sådan vänlig sinnesstämning emot arbetarne, att deraf alstrats ett godt och förtroendefullt inbördes förhållande, i följd hvaraf icke blott de åtgärder, som erfordrats till skyddande af arbetarnes lif och helsa på frivillighetens väg redan blifvit åstadkomna, utan äfven mycket annat blifvit gjort till arbetarnes fördel. När sålunda den ifrågavarande lagen icke kan erhålla någon vidsträcktare tillämpning och icke synes vara af förhållandena särskildt påkallad, kan man med skäl fråga: hvartill skall den då tjena? Icke lär den kunna verka till ett vänligare förhållande än det redan bestående emellan arbetsgifvare och arbetare, snarare kan man tänka sig en alldeles motsatt verkan. Men det är i vårt land tyvärr en stor benägenhet att, utan att göra sig tillräckligt reda för, huruvida det behöfves eller icke, taga efter hvad som brukas i andra länder, och häruti torde man få söka anledningen till att lagförslaget har framkommit. Jag har hört personer säga: det är en kulturfråga och därför går det icke längre an att undanskjuta densamma. Jag tror för min del, att vårt land skulle förete en mycket vackrare kulturbild, om man hade sagt: här i Sverige äro i allmänhet sådana förhållanden rådande mellan fabriksägare och vid deras fabriker anstälde arbetare, att sådana föreskrifter, som i andra länder visat sig vara behöfliga för att skydda arbetarens lif och helsa, erfordras icke här.

I afseende på den föredragna och andra punkter i lagförslaget ämnar jag icke ingå i någon granskning. Jag har med mitt yttrande afsett att få min åsigt till protokollet anfordrad, och jag har icke något särskildt yrkande att göra. Om lagförslaget, i det skick det nu kommit från lagutskottet, vill jag tillåta mig det yttrande, att det är mycket oskyldigt, åtminstone fruktar jag icke för tillämpningen deraf på de verkstäder, öfver hvilka jag har något inflytande; men när man tror sig hafva ordnat väl för sina arbetare och har den uppfattning att äfven andra gjort det, kan man icke med någon tillfredsställelse helsa tillkomsten af en lag, som, när den antages, måste anses innebära att ett behof förefinnes att skaffa en del arbetare ett hittills saknad skydd.

Herr statsrådet von Krusenstjerna: Det är tydligt, att betänkligheter mot föreliggande lagförslag, framställda af en sådan näringsidkare som den siste ärade talaren, skola kunna väcka och förtjena mycket afseende inom kammaren. Detta torde så mycket

mer vara händelsen, som vi alla veta, att han i detta fall icke kan anses tala i egen sak, ty det torde allmänt vara erkänt, att inom de storartade industriella etablissemang, som stå under hans ledning, det är på bästa sätt sörjdt för arbetarne, och att således den ärade talaren icke har att befara något af en lag, sådan som denna.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Jag är lycklig att kunna i allt med honom och lagutskottet instämma i deras uttalanden, att förhållandena inom vårt lands fabriksindustri hittills gestaltat sig vida bättre än i utlandet, särskildt i afseende på den större fabriksindustrien. Man kan således fråga: behöfves denna lag? Jag svarar: den behöfves, ty å andra sidan måste jag instämma i hvad arbetareförsäkringskomitén förklarar, hvad i Kongl. Maj:ts proposition anföres och nu af lagutskottet vitsordas, att man icke med fog kan påstå, att förhållandena i vårt land äro tillfredsställande, eller att de icke skulle i en framtid under trycket af en ökad konkurrens kunna utveckla sig så, att en lagstiftning af ifrågavarande art måste anses behöflig. Jag tror det måste erkännas, att icke öfver allt är väl bestäldt. att vid många tillfällen arbetarnes lif och helsa riskeras och utsätts för olycksbringande inflytelser, och att vi kunna hafva skäl att önska, att det funnits en sådan lag som den föreslagna, eller för att riktigare uttrycka mig: då jag för min del har den uppfattningen, att den föreslagna lagens bestämmelser till större delen redan finnas nedlagda i gällande författningar, skulle man kunna önska, att det funnits en verksam kontroll, som vakade öfver författningarnes efterlefnad. Missförhållanden finnas, som sagdt, och behöfva afhjelpas; för ett sådant påstående hemtar jag, såsom mig synes, fullgiltigt stöd i de enstämmiga uttalanden, som i detta fall lemnats af myndigheter och enskilda personer, hvilka blifvit hörda öfver lagförslaget. De hafva haft olika uppfattning beträffande många detaljbestämmelser; från arbetsgifvarnes sida har klagats öfver, att de af komitén föreslagna bestämmelserna voro allt för stränga, och från arbetarnes sida hafva anspråk blifvit framställda att få deltaga och på ett eller annat sätt ingripa i lagens tillämpning, men alla hafva varit eniga i att något måste göras. Bevis för detta hemtas vidare från den utredning, som komitén låtit anställa och hvars resultat i korthet meddelats i Kongl. Maj:ts proposition. Resultatet är ganska märkligt, och gifver, såsom jag tror, åtskilligt att tänka på. Jag skall här af icke anföra mycket, utan endast erinra derom, att antalet olycksfall i vårt land inom den egentliga industrien under det år, komiténs undersökningar omfatta, uppgick till icke mindre än 2,892. Nu kan man svara, och jag medgifver äfven, att en del af dessa olycksfall äro sådana, att ingen skyddslagstiftning, huru förutseende den än må vara, skulle kunna förhindra dem, men dock återstå så många olycksfall, förorsakade af maskiner och dylikt under sådana omständigheter, att antagligen i detta fall lagstiftningen skulle kunna verka förekommande; och hvad jag tillnåter ännu större betydelse, är resultatet af upplysningar, som komitén lemnat angående

Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

åtgärder som hafva blifvit eller bort hafva blifvit vidtagna af arbetsgifvare för att undanrödja det helsovådliga inflytande, som fabriksnäringsarna alltid i ett eller annat afseende medföra. Hvad härom i Kongl. Maj:ts proposition yttrats afser förhållandena i Stockholm. Detta innebär emellertid ingalunda något vilseledande eller visar ställningen mörkare än den i hela landet är, ty i Stockholm, vitsordars komitén, äro förhållandena antagligen bättre än annorstädes. Kammaren finner emellertid deraf, att ðaf de i Stockholm undersökta industrilokalerna hafva blott 12 procent befunnits ega fullt nöjaktig ventilation. I 46 procent af arbetslokalerna saknades alla anstalter för luftvexling. I ett icke obetydligt antal fabriker — omkring 11 procent — förekom en synnerligen hög och i hygieniskt afseende ogynsam temperatur, hufvudsakligen orsakad af felaktiga anordningar. I 25 fall befunnos arbetarne »besvärade eller rent af lidande» af det dam, som af arbetet framkallades. De åtgärder, som i dessa etablissement vidtagits till hindrande af det skadliga dammets spridning i arbetslokalerna, voro af en mycket knapphändig natur, och i flera af dem fick det täta och i stor myckenhet utvecklade dammet obehindradt sprida sig i arbetslokalen. Fullständig brist på eller ock allt för ofullständigt skydd mot dam har antecknats i 53 fall. I 23 etablissement befunnos arbetarne illamående af arbete med giftiga ämnen eller under arbetet utvecklade ohelsosamma gaser. I 64 arbetslokaler, der operationer, som alstrade giftiga gaser, verkställdes, saknades eller voro endast ofullständiga åtgärder vidtagna för ångornas afedande.» Jag vill icke längre upptaga kammarens tid med flera af dessa komiténs erfarenheter, men endast framhålla, att ett verksamt korrektiv för arbetaren mot de faror för lif och helsa, för hvilka han i fabriksarbetet är utsatt, ingalunda står att finna i den ansvarighet för skada, som kan värda en arbetsgifvare ålagd. I sådana fall, helst då det icke är fråga om rena olycksfall, utan om sådana, der arbetarnes helsa så småningom förderivas eller försämras genom mindre goda sanitära förhållanden inom fabriken, torde det oftast vara svårt att åstadkomma en inför våra domstolar bindande bevisning, så att ersättningskyldighet åläggas arbetsgifvaren, och äfven om en sådan skyldighet blir honom ålagd, så är dock helsan af större värde än något penningebelopp, och jag tror att den arbetare, som t. ex. fått sin arm krossad eller — för att erinra om ett nyss i tidningarna omtaladt fall — som fått sin fysik för återstående lifvet förstörd genom qvicksilfverförgiftning, icke är ersatt med något skadestånd, om det äfven vore större än domstolarne i sådana fall vanligen tilldöma. Det är med hänsyn härtill, ehuru med erkännande af att förhållandena i vårt land och särskildt inom den stora industrien äro bättre än annorstädes, och att af många arbetsgifvare ofantligt mycket göres för att undanrödja möjliga faror för arbetarnes helsa, som jag säger, att det i allt fall är behöfligt, att en lagstiftning af sådan art som den ifrågasvarande kommer till stånd.

Det yttrades af den föregående talaren, att den omfattning Kongl. Maj:t velat gifva åt förevarande lagstiftning — detta borde gälla ännu mera utskottets förslag, som borttager handtverkerierna — vore allt för trång och att lagstiftningen borde sträcka sig till andra yrken, der arbetare äro anställda för en arbetsgifvares räkning, och särskildt till jordbruket. Han erinrade att, såsom af statistiken och framginge, olycksfallsfrekvensen inom denna näring vore högst betydlig.

Om här vore fråga om en »Haftpflichtgesetz» en lag för att reglera arbetsgifvarnes ansvarighet gent emot arbetarne för olycksfall eller ohelsa, uppkommen under och genom arbetet, anser jag tydligt, att en sådan lag borde omfatta alla industrier, ty jag kan icke annat än se en obillighet deri, att i ena yrket arbetsgifvarens ansvarighet skall vara strängare än i det andra, att det ena yrket skall privilegieras framför det andra; det vore en obillighet både emot arbetsgifvarne och arbetarne. Men mine herrar, här är icke fråga om en sådan lag. Här är fråga om en författning, som föreskrifver preventiva åtgärders vidtagande till *förekommande* af olycksfall, och dervid ställa sig förhållandena något annorlunda. Visserligen är det en sanning, att inom jordbruket olycksfallsfrekvensen varit betydlig i afseende på rena olycksfall. Härvid är dock att märka, såsom af Arbetareförsäkringskomiténs statistiska redogörelser framgår, att det öfvervägande flertalet af dessa olycksfall äro sådana, om hvilka gäller detsamma, som jag nyss yttrade, nemligen att ingen skyddslagstiftning kan förekomma dem. Samtliga inom jordbruket under året 1884—85 inträffade olycksfall utgjorde omkring 2,500, men deraf belöpa sig på sådana, som berott på begagnande af jordbruksmaskiner o. d., ej mera än omkring 250. Och det är för öfrigt icke de rena olycksfallen, som äro de farligaste inom näringslivet, utan de så att säga indirekta, d. v. s. den förderliga inverkan å arbetarens hälsa, som blir en följd af osunda, trånga lokaler m. m. Men med afseende härå gäller, såsom lagutskottet säger, att inom jordbruket faran för helsovådliga inflytelser i allmänhet torde vara ytterst ringa. Jordbrukets allmänfarlighet är, jemförd med fabriksnäringsarnes, således obetydlig, och detta är ett skäl, hvarför man ansett sig icke hafva anledning att utsträcka skyddslagstiftningen äfven till jordbruket.

Det finnes emellertid äfven ett annat skäl, och ett skäl, som varit bestämmande. Kärnpunkten i hela lagstiftningen är åstadkommandet af en god kontroll öfver lagstiftningens tillämpning, och det är således möjligheten att åstadkomma denna kontroll, som måste vara bestämmande för lagstiftningens omfattning. Men att åstadkomma inspektion öfver hela jordbruksnäringen är ju, såsom hvar och en lätt kan inse, alldeles omöjligt. Skulle man därför utsträcka denna skyddslag till jordbruket, blefve förmodligen följden, att den i det hänseendet blefve en lag endast på papperet alldeles som författningen angående minderåriges användande i fabriker; och det är

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*

(Forts.)

ju någonting observandum, non imitandum. Denna omständighet, svårigheten att åstadkomma en god kontroll, har också, såvidt jag vet, varit skälet, hvarför intet land vågat sig på att utsträcka denna lagstiftning till jordbruket. När England 1878 kodifierade sina många fabrikslagar väcktes äfven förslaget att utsträcka ifrågavarande lagstiftning till jordbruket, men förslaget föll just med hänsyn till svårigheten med inspektionen. I ett eller annat land har man visserligen stadgat försigtighetsåtgärders vidtagande med afseende på tröskverk, men längre har man icke kommit.

För öfrigt gäller om lagstiftningen i detta ämne detsamma som om hvarje annan lagstiftning, att man bör börja småningom och utveckla den genom den erfarenhet, man lyckas hemta. Så har skett i England, der man 1833 började med textilindustrien, och der man sedermera utsträckt lagstiftningen till andra industrier, så att den i närvarande stund omfattar all så fabriks- som handtverksindustri.

Här hafva uttalats farhågor för, att en lag sådan som denna skulle icke öka utan störa det goda förhållande, som inom vårt land dess bättre i allmänhet är rådande mellan arbetsgifvare och arbetare. Jag för min del befarar icke, att lagen skall hafva en sådan verkan. Tyngdpunkten i lagen är fabriksinspektionen, och hufvudvigten ligger på att få denna väl ordnad. I detta syfte har i den Kongl. propositionen den paragraf, som reglerar fabriksinspektörernas åligganden erhållit sådan redaktion, att bland deras åligganden upptagits i främsta rummet skyldigheten att tillhandagå arbetsgifvarne med råd och upplysningar; och inspektörernas verksamhet i detta fall har af lagutskottet ännu ytterligare betonats genom det tillägg, som utskottet gjort till paragrafen. Det är denna rådgivande och medlande verksamhet, som jag tänkt mig fabriksinspektörerna skulle utöfva, hvarvid jag fäster den största vikt och hvaraf jag hoppas de bästa frukter. Att en inspektion, sålunda reglerad, icke skall kunna medföra de följder, som här befarats, anser jag bevisas redan af det exempel, som vi hafva här i Sverige från en dylik inspektion, i allt väsentligt lika med den föreslagna. En ganska vigtig industri, grufindustrien, är nemligen redan underkastad uppsigt af statsinspektörer, bergmästarne, och dessa utrustade med en myndighet, som till och med är större än de föreslagna fabriksinspektörernas, emedan de direkt kunna anbefalla arbetets inställande och vissa åtgärders vidtagande. Jag har icke hört några klagomål från grufindustrien. Och lika goda exempel kunna vi hemta från utlandet, der, såsom vi veta, fabriksinspektion finnes i de flesta länder, såsom i England sedan mer än 50 år tillbaka, i Tyskland sedan 1853, och fullständigt sedan 1878, i Schweiz sedan 1879, i Österrike sedan 1883, i Ryssland, i Italien och i några amerikanska stater äfvensom i Danmark, der inspektion med afseende på minderåriges arbete funnits sedan 1873. Vidare är den såsom jag tror i dessa dagar införd i Finland. Hvarför har denna institution sålunda

införts i det ena landet efter det andra? Det är tydligt, att detta föränledts af den goda verkan, som den visat sig medföra i det land, der den först infördes eller i England. Det förtroende, inspektionen der erhållit. har varit i ständigt stigande, och, såvidt jag kunnat inhemta, har förhållandet varit detsamma i andra länder. Jag har från Tyskland alldeles färska upplysningar i det fallet. Der har i början på detta år i riksdagen förekommit en liflig diskussion i fråga om fabriksinspektionen — anledningen var en detaljfråga, som gälde, huruvida inspektörernas berättelser skulle utgifvas in extenso, såsom det yrkades af några, eller såsom för närvarande i sammandrag — och under denna diskussion fick man från olika politiska läger höra uttalanden angående fabriksinspektörerna, och alla dessa uttalanden, i främsta rummet af statssekreteraren von Boetticher och sedermera från riksdagsmän af sinsemellan mest olika politiska färg, stämma öfverens deri, att de uttrycka stor belåtenhet med inspektionen och den goda verkan, som inspektörerna utöfvat på förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, samt huru de förmedlat tvister och ingalunda framkallat några sådana.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Samma förhållande i Österrike; fabriksinspektionen har i Österrikiska riksrådet benämnts: landets populära institution. Jag begärde vid riksdagens början af vår minister i Wien upplysningar i ämnet. Han har meddelat sådana — jag har rapporten här — och intygar deri samma erfarenhet, som man haft i Tyskland, eller att en inspektion från statens sida visat sig vara högeligen välgörande. Han säger, att »ifrågavarande institution från industriel synpunkt på få år dokumenterat sig såsom en den mest gagnande, och huru ojemförligt viktigare måste hon då ej förefalla, om man tager i betraktande, hvad hon på det sociala området redan uträttat och det ännu oändligt mycket mera, hon är egnad att framgent verka» och han slutar med: »ej underligt efter det ofvan sagda, om förtroendet för industriinspektörsinstitutionen blifvit allt allmännare och äfven på det otvetydigaste delas af österrikiska riksdagen, hvilken successivt godkänt ökandet af inspektörernas antal från 10 till 15 förutom en inspektör för inrikes sjöfarten.»

I Schweiz är samma förhållande. Jag har sett en uppsats i ämnet i Letterstedtska föreningens tidskrift för ett par år sedan af en norrman Bætzmann, till hvilken jag kan hänvisa, och hvilken fullständigt skildrar den schweiziska fabrikslagstiftningen samt verkningarne af fabriksinspektionen derstädes.

När man ser dessa förhållanden och när nu hos oss föreslagits fabrikslagstiftningens ordnande hufvudsakligen på samma sätt som i Schweiz och Österrike, med inspektörer, med enahanda åligganden som de schweiziska och de österrikiska och med en myndighet ingalunda större utan snarare mindre än den, som tillkommer de främmande, när så är, säger jag, så behöfver man väl icke anses vara alltför sangvinisk, om man tror, att inspektionsinstitutionen skall kunna utveckla sig på samma sätt här i landet och sålunda långt

Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

ifrån att hämmande och störande inverka på det goda förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, i stället förmedla och bättre befästa detta.

När man i utlandet haft en sådan erfarenhet af verkningarna af förevarande lagstiftning, som jag nu tillåtit mig meddela;

när i vårt land förhållandena i viss mån, äfven om de ännu äro mycket bättre än i utlandet, dock i alla fall äro sådana, att vi icke kunna förneka, att missförhållanden förefinnas;

när en lagstiftning i alldeles enahanda riktning dels redan antagits i vårt grannland Finland, dels varit under behandling vid den nyss åtskilda danska riksdagen och dels lär komma att framläggas för nu församlade norska stortinget;

och när slutligen det förslag, som framlagts af regeringen, och som enligt min åsigt varit ganska moderat, genom de ändringar, som lagutskottet deri gjort, blifvit ytterligare mildradt för att undanrödja möjliga farhågor från arbetsgifvarnes sida,

hemställer jag till kammaren, om icke kammaren handlar klokt och, hvad mera är, *rätt*, om kammaren antager detsamma.

Hvad detaljerna af lagen angår, vill jag begagna tillfället att redan nu säga, att jag rörande de ändringar, som lagutskottet vidtagit, väl icke kan undertrycka den uppfattningen, att man i åtskilliga fall gått längre än behöfligt i eftergifter, men jag erkänner ock en del vara bestämda förbättringar, och jag kommer icke att motsätta mig någon af dem.

Herr Almström: I likhet med den förste ärade talaren anser jag det framlagda lagförslaget oskadligt för vår industri, men i motsats till honom anser jag, att verklig nytta kan vinnas genom bestämmelser af denna art, blott man icke fordrar, att frukterna skola mogna för hastigt. De goda verkningarna kunna nemligen visa sig först sedan insigt om nyttan och nödvändigheten af sådana stadganden, som denna lag innehåller, hunnit tränga in i arbetsgifvarnes och arbetarnes åskådningssätt. Det är därför som utskottet mycket starkt betonat, att de öfvervakande myndigheternas åliggande bör i främsta rummet vara rådgifvande och upplysande och först i andra rummet fiskaliskt. Jag erkänner villigt rigtigheten af den förste ärade talarens påstående, att förhållandena inom vår industri ej äro sådana, att en lagstiftning i denna riktning kan anses vara påkallad af något tvingande behof. Här finnas icke samma missförhållanden, som föranledde en dylik lagstiftning i England, der minderåriga fingo användas i fabriker från 9 års ålder, der icke någon obligatorisk skolundervisning var föreskrifven eller tillräckligt antal skolor förefans och der för öfrigt rådde af den hejdlösa konkurrensen föranledda missförhållanden, hvarom vi här icke hafva ett begrepp, men hvilka jag under mina många besök i England sedan medlet af 1850-talet varit i tillfälle att iakttaga. Den lagstiftning, som i detta afseende infördes i England, var också strängare än den, som nu föreslås här,

och måste vara det, om rättelse skulle kunna göras inom ej allt för lång tid. Men äfven om samma anledningar till en sådan lagstiftning hos oss icke förefinnas, måste man dock medgifva hvad som nyss uttalades af herr statsrådet och chefen för civildepartementet, nemligen att allting icke är så väl bestäldt, att icke något och i vissa fall kanske rätt mycket kan göras. Jag tror, att detta har tillämplighet på många fabriker, och att man vid tillämpningen af lagens föreskrifter på dessa kan hafva behof af upplysningar af sakkunnigt folk. Jag har i fråga om inspektionen och beskaffenheten af densamma från början varit af en annan åsigt än den, till hvilken jag kommit under arbetet i lagutskottet. Jag ansåg och har i en offentlig diskussion uttalat, att den tillsyn öfver fabriker och verkstäder, som kunde blifva en följd af en skyddslagstiftning, redan var ålagd helsovårds- och kommunalnämnden på grund af helsovårdsstadgan, och att den fortfarande borde utöfvas af dessa myndigheter, men jag har måst vika för de talande skäl, som gifvits mot en sådan åsigt. Det förnämsta af dessa skäl var, att, om också i de största städerna och på några få ställen på landet en ordentlig inspektion kunde införas, den dock i allmänhet skulle blifva ojemn och ofullständig och på en del ställen alls icke utöfvas, hvarigenom det missförhållande skulle uppstå, att olika etablissemang ställdes under olika bestämmelser i detta afseende. Då jag derjemte måste medgifva, att de upplysningar och den sakkunskap, som borde komma de inspekterade till del, icke skulle kunna lemnas af dessa myndigheter, har jag ansett mig skyldig att öfvergifva min förra ståndpunkt och sluta mig till dem, som önska tillsättande af statsinspektörer. Nödvändigt blir dock att dessa inspektörers magt och myndighet icke blir så stor, att arbetsgifvarne och yrkesidkarne ställas allt för okontrolleradt under deras uppsigt. I det fallet innehöll komiténs förslag sådana bestämmelser, att det var omöjligt att antaga dem. I den kongl. propositionen voro åtskilliga förbättringar vidtagna, men de gingo dock icke så långt, som jag för min del ansåg nödvändigt. I lagutskottets förslag har deremot, jag vågar påstå det, hvad som kan föreskrivas för att förekomma magtmissbruk blifvit iakttaget, men naturligtvis kan man ändock befara öfvergrepp, så vida man icke till befattningarna lyckas erhålla fullt lämpliga personer. Denna omständighet ingaf mig ock tvekan om lämpligheten att antaga lagförslaget. Men jag får säga, att, när endast tre inspektörer hafva begärts, och sedan en temligen lång tid bestämts, innan de skola träda i verksamhet, har jag ansett mig kunna antaga att meningen är att så småningom och efter hand tillämpa lagens bestämmelser, och har derföre låtit mina betänkligheter falla.

Jag behöfver icke fästa uppmärksamheten på den ofantligt stora vigt, som ligger ej endast derpå, att man till inspektörer erhåller fullt redbara och dugliga personer med takt och urskiljning, utan äfven derpå att uti den instruktion, som för dem kommer att ut-

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Förslag till lag ang. skydd mot yrkesfara.
(Forts.)

färdas, mycket strängt framhållas och betonas det sätt, hvarpå de hafva att i sin verksamhet tillvägagå. Lagutskottet har härutinnan försökt göra, hvad det kunnat, då det i motiven till sitt förslag uttalat sig om den rigtning, i hvilken denna verksamhet bör gå, och har, om jag så får säga, försökt lägga regeringen i munnen, hvad härom bör sägas i instruktionen.

Det har äfven varit en annan omständighet, som föranledt tvekan vid antagandet af detta förslag, den nemligen att öfvervakandet af efterlefnaden af förordningen angående minderåriges användande i arbete i fabriker och handverk skulle komma att läggas i omförmälde inspektörers händer. Det tillkom icke utskottet att yttra sig om sagda förordning, mot hvilken så många anmärkningar blifvit gjorda, men utskottet har i sin motivering inlagt en förmodan, att regeringen ville, innan lagen träder i kraft, taga i öfvervägande i hvad mån de anmärkningar, som framstälts mot denna förordning, kunna vara befogade. Jag skall icke ingå i någon kritik öfver densamma; jag ber blott få betona den stora vigten af att denna förordning, som afsåg att bereda skydd åt det uppväxande slägtet, men som genom åtskilliga för långt gående bestämmelser kanske verkat motsatsen, undergår omarbetning.

Jag tror för min del, att den nu till afgörande föreliggande lagen skall, utan att lända arbetsgifvarne eller industriidkarne till nämnvärd skada, komma att medföra nytta i den rigtning, som dermed afses, om den ock till en början kan vålla någon kostnad och besvär. Jag anhåller derföre, att den måtte af kammaren på bästa sätt upptagas.

Grefve Strömfelt: Representant inom denna kammare för ett stort fabriksamhälle och representant utom riksförsamlingen för ett bolag, som, jemte grufvörelse, driver en ganska omfattande fabriksverksamhet, var det med oro och bekymmer jag först mottog den kongl. propositionen. Med oro, derför att densamma utan tvifvel kommer att verka rubbning icke blott i bestående förhållanden, som angå verkstäder, fabriker och inrättningar, utan äfven i förhållandet mellan de tvenne hufvudsakliga faktorerna i allt produktionen tillhörande arbete, nemligen mellan yrkesidkare och yrkesarbetare. Men ju mera jag haft tillfälle att tänka och sätta mig in i lagförslaget, har jag kommit till det resultat, jag nu vill offentligen uttala, nemligen att jag helsar lagen till dess syfte och hufvudsakliga bestämmelser välkommen. Jag både vill och kan yttra mig så, emedan jag väl känner den upprigtiga välvilja, som yrkesidkare i den stad, jag har äran representera, hysa emot yrkesarbetare och för allt, som kan lända till deras förkofran och väl. Samma känsla hyser äfven jag för de arbetare, med hvilka jag blifvit satt att i den allmänna världen samarbete. Om då genom en ny lags reglerande bestämmelser dessa arbetare kunna bättre än förut skyddas till lif och helsa, då vill jag säga, att de nämnda yrkesidkarne skola

med mig, i känsla af att hafva handlat rätt, underkasta sig sådan lag, fastän den gör icke så alldeles obetydliga inskränkningar i förut varande förhållanden.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*

(Forts.)

Jag tror mig med detta hafva besvarat den talare här midt emot, som framkastade spörsmålet: hvartill skall denna lag gagna?

Jag tager icke, såsom han, lagen rigtad mot mig, eller mot honom; men jag kan icke förneka, att här och der existera ogynsamma förhållanden, de der kunna och böra undanrödjas. Men gifvet är, att man, förrän en sådan lag slutligen antages, har rätt på densamma ställa den fordran, att lagen skall vara *tydlig* och icke i något fall allt för *ensidig*.

Jag är den förste att erkänna att förslaget genom dess behandling i lagutskottet vunnit betydligt, dock kvarstår, efter min uppfattning, ännu en och annan anmärkning att göra mot densamma. Såsom en bestämd förbättring anser jag att utskottet i första paragrafen uppräknat hvad som med industrielt yrke i denna lag skall förstås, så att man vet hvad lagen omfattar eller icke omfattar. Men här finnes ett verb i denna paragraf, som gjort mig mycket hufvudbry. Det är verbet »drifves», som förekommer i singularis. Det är klart att här är fråga om allt för många och stora industrier för att någon otydlighet bör få kvarstå. Jag hör utskottets ärade ordförande säga, att det är fullkomligt korrekt svenska. Ja, det är icke heller deremot jag rigtar min anmärkning. Men jag hemställer, om jag lägger ordet *rörelse* till alla dessa industriella inrättningar, skeppsbyggeri, stenhuggeri, mejeri, byggeri etc. och så »handtverkeri, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse», om ej tvifvel skulle kunna uppstå, huruvida det icke är *endast* handtverkerirörelse, som skall drifvas i så stor omfattning, att den kan som fabriksrörelse anses. Jag har redan hört detta missförstånd från två ganska förfarne män göras, då de läste paragrafen. Den ene yttrade: kors, skall verkligen hvart enda litet mejeri på landet komma under fabriksinspektion! Och sedan han läst paragraferna om igen, kunde han ej fritaga sig från detta intryck.

Nu är det väl möjligt, att jag här hyser allt för stor farhåga, men tills vidare vill jag hos herr talmannen anhålla om proposition på återremiss af första paragrafen i syfte att få denna bestämmelse så tydligt redigerad, att den icke kan missförstås. Jag har, som sagdt, ur rent språklig synpunkt ingen annan anmärkning att härvid framställa. Jag endast föreställer mig, att stadgandet kan affattas något mera *tydligt*. Man skulle t. ex. kunna taga bort alla strecken, sätta verbet *drifvas* i pluralis och förändra *den* till *de*. Detta är min hemställan, hvilken jag hoppas lagutskottet icke måtte allt för onådigt upptaga. Jag vet huru känsligt lagutskottet ibland kan vara.

Mot 2 § mom. 2 punkterna d) och e) har jag jemväl anmärkningar att framställa, hvarmed jag låter anstå, till dess de komma

Förslag till lag ang. skydd mot yrkesfara. i tur att föredragas. Jag vill nu endast påpeka, att såsom allmän regel gäller att ny lag icke får hafva retroaktiv verkan. Men här har utskottet, oaktadt man gjort denna anmärkning mot det kongl. förslaget, dock sjelft under punkten e) lemnat lagen ifrån sig med bestämd retroaktiv verkan. När denna punkt förekommer, har jag ett förslag att framställa.

(Forts.)

Det är vidare alldeles tydligt, att när en lag utfärdas, som lätt kan hafva den verkan, att nya anordningar i ett färdigt verk måste vidtagas, för att lagens bestämmelser skola varda uppfyllda, det är en väsendtlig brist i lagen, att der ingenstädes står omtaladt huru, då jag vill anlägga ny fabrik eller utvidga en redan varande, jag skall bete mig för att vara på förhand försäkrad att mig icke åsamkas några ytterligare kostnader för omedelbar ombyggnad eller förändringar med mera dylikt i följd af lagens bestämmelser. Det står visserligen i en paragraf att yrkesinspektör skall tillhandagå yrkesidkare med upplysningar och råd. Deraf kan jag sluta, att om jag får rätt på en dylik inspektör, så får jag veta, huru jag skall gå tillväga; men det säges icke i lagen, att, om jag följer inspektörens upplysningar och råd, jag icke vidare står någon risk.

Jag ber att på det högsta få komplimentera lagutskottet för den 7 paragrafen, motsvarande 5 paragrafen i den kongl. propositionen. Men tyvärr har jag en icke oväsentlig anmärkning att äfven här göra.

Lagutskottet föreskrifver der i första punkten mycket riktigt, att yrkesinspektör icke får röja yrkeshemlighet, äfven *sedan han bejättningen frånträdt*. Men då det kommer i fråga, på sätt i senare punkten af paragrafen stadgas, att gälda skada, som genom hans åtgöranden uppkommit, då förefaller det mig, som om stadgandet derstädes förutsatte, att han *fortfarande* skulle vara yrkesinspektör, om skadestånd skall kunna honom ådömas. Hela paragrafen handlar icke om annan än den, som är eller varit inspektör; hvarföre behöfver då här ordet *yrkesinspektör* komma fram för att endast vålla missförstånd? Äfven här kommer jag att i sinom tid göra ett yrkande.

Slutligen har det förefallit mig högst vanskligt, att då yrkesinspektör i förening med Konungens befallningshafvande kan stänga en fabrik eller förbjuda arbetets fortsättande för längre eller kortare tid, och man gifvit industriidkaren eller fabriksegaren rätt att deröfver hos Konungen sig besvära, samt lagen jemväl förutsätter att ett dylikt förbud kan vara origtigt och utan verklig grund tillkommet, att det då, säger jag, ingenstädes i lagen står omtaladt, huru en sådan yrkesidkare eller hans arbetare skola kunna undfå den ersättning, hvartill de, efter det obefogade förbudets upphäfvande, måste anses fullt berättigade. Och här, mine herrar, gäller frågan icke småsaker. Det kan gälla ända till hundratusentals kronor och derutöfver. Nu kommer dertill att denne yrkesidkare ej kan få ersättning af vederbörande tjänstemän, derest de förfarit enligt gällande lag. Han står sålunda i detta fall fullständigt rättslös. Men, mine

herrar, har man ålagt honom skyldigheter, skall man väl äfven till-
erkänna honom rättigheter, der han gör rätt men lider orätt. Jag
tror icke att det i vårt land är praxis att bevilja ersättningar af
allmänna medel; men i en sådan lag som den, hvarom nu är fråga,
anser jag att en dylik bestämmelse borda hafva sin rätta plats.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Jag har haft några anmärkningar att göra mot detta lagförslag
och kommer möjligen att vid några paragrafers föredragning yrka
återremiss. Men det vill jag säga, att ett sådant yrkande från min
sida sker i den allra bästa afsigt att få lagen igenom och just för
att den skall kunna antagas.

För närvarande vill jag inskränka mig till att yrka återremiss
på första paragrafen.

Herr Wallberg: Det är med sann tillfredsställelse som jag
läst detta lagutskottets utlåtande, ty der hafva dock våra arbets-
givare erhållit ett rättvist erkännande med afseende på förhållandet
emellan dem och deras arbetstagare, ty i allmänhet hafva också våra
yrkesidkare inrättat sina etablissement på ett vida fullständigare
sätt, än denna lag föreskrifver. Sålunda var den invändningen inga-
lunda oväntad utan helt naturlig, att den ifrågavarande lagen för när-
varande är öfverflödig eller obehöflig. Men när vi veta, hvad som
också här har blifvit upplyst, att de flesta af våra kulturländer ega
en sådan lag, skulle det må hända se illa ut, om vi i vårt land icke
skulle hafva en dylik lag, och ännu mera, om vi afsloge ett lag-
förslag i denna rigtning.

För min del har jag inga väsentliga anmärkningar att göra mot
förslaget. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har ut-
talat den åsigten, att de vid jordbruksrörelsen sysselsatta arbetarne
ej torde böra inbegripas under denna lag. Också måste erkännas,
att deras arbeten ske under helt andra hygieniska förhållanden,
hvilka dessutom äro af beskaffenhet att i allmänhet omöjliggöra
öfvervakandet och kontrollen af denna lags tillämpning, så att i
detta afseende instämmer jag helt och hållet med chefen för civil-
departementet.

För öfrigt ber jag att få förklara, att jag med nöje yrkar bifall
till lagens antagande i alla dess delar.

Herr Hedlund: Jag instämmer med den siste talaren i att
yttra min synnerliga fågnad öfver att en sådan lag som den nu
föreliggande framkommit och min tacksamhet till alla dem, som
på ett eller annat håll dertill bidragit, särskildt lagutskottet med
dess ärade ordförande. Jag föreställer mig, att icke slutordet är
sagdt i och med det denna lag blifver verklighet, utan att det kommer
att gå framåt vidare, sedan erfarenheten fått visa, hvilka tillägg
kunna varda af nöden, möjligen också hvilka stadganden kunna be-
höfva undanrödjas. Emellertid och under alla omständigheter är detta
ett steg i den rätta rigtningen, och då jag talar derom, afser jag

Förslag till lag ang. skydd mot yrkesfara. särskildt att denna lag åsyftar att bereda skydd åt de svaga. Om någonsin statens mellankomst behöfves, så är det uti detta fall.

(Forts.)

Här har talats om det utmärkta förhållande, som skulle råda mellan arbetsgifvare och arbetstagare i vårt land. Ja, jag tror att vi i detta afseende kunna skatta oss lyckliga, dock endast jemförelvis. Vi få icke vara blinda för att äfven i vårt land jäser det inom de djupare samhällslagen och det mera kanske, än arbetsgifvarne sjelfva veta. Det glimmar under askan en eld, som kan slå ut, innan vi veta ordet af. Men hvart steg vi taga i den nu inslagna riktningen skall, efter hvad jag hoppas, i sin mån bidraga att dämpa denna eld eller åtminstone gifva oss tid att gå vidare i undanröjdandet af de olägenheter, hvarpå jag här syftat.

Det är förhållandet att arbetarnes ställning är i vårt land lika litet som i andra länder sådan, att den kan nämnas god. Arbetsgifvarne säga: vi göra för våra arbetare hvad vi kunna och vi lemna åt dem den del af vår behållning, som vi finna skälig, framför allt med hänsyn till den skarpa konkurrensen. Uppmätt på denna skala, kan man säga, att arbetarnes ställning i Sverige ej är sämre än i andra länder, undantagandes möjligen England. Men hör jag den skattas *bättre*, då bestrider jag det. Här existera nemligen så många missförhållanden, att det är stora skäl att vi ej längre blunda derför; ty våra ögon kunna då en gång blifva öppnade under kanske mindre angenäma förhållanden än de nu rådande.

Jag har en gång för 40 år sedan inför ett stort antal inflytelserika svenska arbetsgifvare uttalat dessa tankar, och det upptogs på ett sätt, som, jag vågar säga det, hedrade mina åhörare, ty de behjertade allmänt de omständigheter, hvarom jag talade, ehuru beklagligtvis några åtgärder i det antyddä syftet då icke blefvo bragta till utförande.

Jag tror derföre att vi, när vi med en viss sjelfbelåtenhet tala om våra egna lyckliga förhållanden, kunna erinra oss skaldens ord: »dig söfver smickrets röst, hör sanningens en gång.» Det är ingalunda allt så välbestäldt, som man tror.

På hvad grund kan jag nu säga detta? Det beror af hvilken lefnadsställning vi tänka oss vara tillfredsställande för våra arbetare. Anses det nog att dessa våra medmenniskor från lifvets morgon till dess afton, från dagens morgon till dess afton, arbeta och tråla för att trots all deras sträfvan ej gå någon annan framtid till mötes än fattigvården eller nådegåfvan; anse vi detta vara för dem en tillräckligt lycklig lott, ja, mine herrar, då kunna vi säga, att vi sopat väl rent för våra dörrar, och i så fall hafva Sveriges arbetare, åtminstone från vår synpunkt, icke skäl att klaga. Men *jag* anser icke denna fordran på en menskelig tillvaro tillräcklig. Detta är visserligen något på sidan af ämnet — men det må tjena som svar till dem, hvilka tala om att allting i detta afseende är så väl bestäldt hos hos.

Jag upprepar, att hvarje åtgärd, som från statens sida, med

England till föredöme, vidtages i syfte af skydd åt de svenska arbetarne, skall jag med nöje vara med om, under förutsättning likvisst att vi icke störta från en olägenhet till en värre. (Men derom kunna vi få anledning tala, när vi komma till frågan om ålderdomsförsäkringar.)

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*

(Forts.)

För min del ber jag, i afseende å den nu föreliggande lagen, få nämna, det jag under de 30 år, som jag haft att göra med ganska farliga arbetsredskap, lyckligtvis ej räknar mera än ett enda olycksfall bland mina arbetare. Den ifrågavarande mannen hade skjutit fram sitt ben för långt mot ett cirkulerande hjul och deraf inträffade olyckan. Om jag blifvit instämd af honom till domstol med yrkande om ersättning, hade jag utan tvifvel blifvit frikänd, och det hade förklarats, att det var hans eget fel att han råkat i olycka. Deremot skulle jag sannolikt ålagts betalningskyldighet, om jag då stått under denna lags bestämmelser, ty då hade jag kunnat tilltalas för bristfälliga anordningar vid mitt tryckeri och på laglig väg blifvit ådömd den skadeersättning, hvilken jag nu frivilligt lemnade den skadade arbetaren. Då hade yrkesinspektören sagt: hvarför har ni icke omgärdat det farliga hjulet med en skärm! Jag hade måst erkänna min försummelse och blifvit ersättningsskyldig enligt denna lag. (Naturligtvis lät jag sedermera uppsätta en sådan skyddsskärm — men olyckan var redan skedd).

Sälunda hade den försumlighet, jag den gången låtit komma mig till last, kunnat lagligen beifras. Nu fans emellertid ingen dylik lag, och hade jag blifvit åtalad, skulle jag, som sagdt är, icke kunnat fällas till något ansvar eller ersättning, ehuru jag uppenbarligen varit vållande till olyckan.

Ett par dagar före min hitresa skulle en maskinist smörja tryckpressen, dervid han icke observerade, att ångmaskinen under tiden sattes i gång. Otvifvelaktigt skulle han på ett ögonblick varit krossad, så vida icke lyckligtvis afståndet från den botten, hvarpå han stod, och till ett i gång varande kugghjul varit tillräckligt stort, att derigenom olycka förekom. Sådant bör icke kunna ifrågakomma, om vi få till stånd den institution, som i denna lag föreslås. Ty inspektören skall då säga: här har ni en farlig punkt i eder verkstad, eller fabrik. För min del skall jag med glädje helsa den rättrådige inspektör, som säger: gör den eller den förbättringen, så att jag vet hvad jag har att rätta mig efter — och det är just detta lagen afser.

Det har blifvit nämnt från ett visst håll, att arbetsgifvarne skola komma att underkastas trakasserier från dessa inspektörer, hvaremot från annat håll man sagt, att arbetsgifvaren och inspektören skulle komma att blifva alltför goda vänner, äta fina middagar tillsammans etc., hvarigenom i senare fallet arbetarnes kraf skulle förblifva ouppfyllda. Jag tror att man har mera att frukta i den senare än den förra händelsen. Men i hvarje fall torde det vara bäst att gå hofsamt till väga.

Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

Jag inser att här kommer att möta två svårigheter: den ena att få lämpliga inspektörer, den andra att från arbetsgifvarnes sida vinna tillräcklig aktning och välvilja för institutionen, så att i detta fall ej något hinder kommer att ligga i vägen.

Det har, jag säger det med ledsnad, icke varit endast uppmanande ord, vi i dag fått höra. Jag hade föreställt mig, att denna lag skulle från yrkesidkarnes sida mötas med allmänt intresse och bifall och att, om någon vore af en motsatt mening, han såsom arbetsgivare ej skulle vilja blottställa sig sjelf genom att tala *emot* lagen.

För min del ber jag att i allt väsentligt få sluta mig till den samma, dervid jag icke har några speciella anmärkningar att göra, och får ännu en gång uttrycka min glädje öfver att denna lag nu föreligger till behandling i Riksdagen.

Herr Svedelius: I likhet med en föregående talare var det med oro och bekymmer jag först såg den föreliggande lagen inkomma till Riksdagen. Många och stora voro de betänkligheter, jag då ansåg mig böra hysa mot dess antagande i dess dåvarande skick. Men sedan lagen nu återkommit från lagutskottet, kan jag icke annat än helsa den med stor tillfredsställelse.

Det är visserligen sant, att man med fog torde kunna säga, att en sådan lag har i vårt land vida mindre betydelse än i de stora industriidkande länderna. Och jag tror man kan säga det så mycket mera med tanken på de gamla förhållandena i vårt land. Vår gamla industri, helst på landsbygden, har alltid varit och är ännu på många ställen fotad på ett synnerligen godt patriarkaliskt förhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare. Detta har alltid gjort och gör ännu att en välvillig arbetsgivare aldrig, eller åtminstone ej i regeln, motsätter sig befogade och lämpliga åtgärder till skydd för sina arbetare, likasom desse, å sin sida, vid sin verksamhet gerna följa sin arbetsgifvares exempel och vidtaga de åtgärder, som dessa senare med fog kunna fordra från arbetarnes sida.

Men om så är förhållandet delvis, i synnerhet vid de äldre verken i vårt land, må man dock ihågkomma, att på de senare åren den inhemska industrien i högst väsentlig grad utvecklats sig och att i följd af nyare förhållanden numera vid många verk och inrättningar, synnerligast i städerna, hvarest tomterna äro dyrare och utrymmet knappare, väl med fog kan sägas, att icke allt nu är så väl bestämt.

Således synes mig all anledning förefinnas, att här något göres till det skydd för arbetarne, som den ganska betydliga och i tillväxt stadda industrien kräver.

Det är nu visserligen sagdt, att ett sådant lagstadgande skulle kunna komma att begagnas af agitatorer till att utså split och oenighet mellan arbetsgivare och arbetstagare. Dock tror jag icke att detta skulle blifva förhållandet annat än undantagsvis, ehuru naturligtvis illvilliga arbetare, som söka begagna hvarje tillfälle, äfven

skulle kunna försöka använda en sådan lag såsom medel till drifvande af agitationer. Men bästa botemedlet deremot synes vara att arbetsgifvaren med välvilja söker ställa sig billighetens kraf till efterrättelse och särskildt i de fall, lagen föreskrifver, går dess bestämmelser till mötes så mycket på honom beror.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Stora betänkligheter hafva framkastats mot institutionen med yrkesinspektörer. Men vill man saken, så synes det mig vara alldeles nödvändigt att gå in på en dylik anordning.

Ty att öfverlemnna lagens öfvervakande och handhafvande åt helsovårdsnämnderna synes mig blott undantagsvis böra kunna vara tillfredsställande, möjligen på ett eller annat ställe, der helsovården särskildt väl skötes. Men i allmänhet torde man ej kunna påräkna något synnerligare ingripande från helsovårdsnämndernas sida, och bästa beviset derpå lemnar den förut nämnda lagen om minderårigas användande i fabriker.

Jag tror sålunda, att det är alldeles nödvändigt att finna sig uti inspektörsinstitutionen, och om äfven det framhållits, att man, innan en sådan anordning vidtages, borde vara i kannedom om den instruktion, som för dem skulle komma att gälla, synes mig lagutskottets motivering i det afseendet vara egnad att häfva alla betänkligheter. Det heter nemligen der:

»Det synes därför nödvändigt, att inspektörerna vid utföwandet af sin befattning tillvägagå med takt och varsamhet; att icke så höga fordringar ställas på arbetslokaler och anordningar, att arbetet onödigtvis försvåras eller fördyras eller onödig kostnad vållas; att, der synnerlig fara ej är för handen, behöfliga förbättringar må efter hand vidtagas, med vederbörlig hänsyn till yrkesidkarens förmåga att utföra dem; samt att inspektörerna städse ihågkomma, att arbete, äfven under mindre gynsamma förhållanden, är att föredraga framför arbetsbrist.»

Genom uttalandet af sådana ord i motiveringen torde man med temligen stor trygghet kunna sluta till, att hvilka åtgärder regeringen också vid institutionens upprättande kan komma att vidtaga, skall likväl allt hvad i det hänseendet kan erfordras blifva iakttaget. Det kan visserligen sägas, och må hända icke utan skäl, att lagen har för ringa utsträckning och för min del skulle jag gerna sett, om man dervid gått något längre. Jag föreställer mig nemligen, att det måhända icke skulle varit omöjligt att tillämpa eller intaga några stadganden, som kunnat passa i stycke med lagen i öfrigt. för motarbetande af olyckshändelser och ersättande af skada, uppkommen vid tröskverk och likartade maskiner; men å andra sidan är jag den förste att medgifva, att ganska stora svårigheter möta för utsträckandet af stadganden i den riktningen, synnerligast nu, då man ännu icke har någon erfarenhet om, huru mycket dessa inspektörer skola hafva om hand, huru många dylika tjänster som behöfva inrättas, kostnaderna därför och åtskilliga andra på saken inverkan omständigheter.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*
(Forts.)

Det synes mig för öfrigt som om hela detta lagförslag är af den beskaffenhet att, då det första gången sättes i verket, det mera måste betraktas såsom en stomme att bygga på, och att man kan vara alldeles viss att, huru ett sådant lagförslag än må vara affattadt, första gången det framlägges, skall det dock inom icke synnerligt lång tid hafva undergått betydliga förändringar. Just genom den erfarenhet, dessa inspektörer under sin verksamhet vinna, kan tillfälle ernås att åstadkomma de förbättringar, som pröfvas nödvändiga.

Hvad nu särskildt lagförslagets detaljer beträffar och speciellt nu föreliggande § 1, tillåter jag mig att göra ett par anmärkningar.

Till att börja med heter det derstädes: »Med industrielt yrke förstås i denna lag idkande såsom näring af sågverks- och dermed förenad brädgårdsrörelse.» Detta sätt att skilja brädgårdsrörelse, som är förenad med sågverk, från all annan brädgårdsrörelse synes mig icke tillfyllest motiveradt i utskottets förslag. En brädgård, belägen invid ett sågverk, kan visserligen under vissa förhållanden vara försedd med särskilda anordningar af säregen beskaffenhet, som på denna grund skulle kunna föranleda till undantag, men säkert är att en stor mängd af de större brädgårdarne i vårt land äro äfven inrättade med anordningar af så mångahanda slag, att de fullt ut kunna jämföras med brädgårdar invid sågverk.

Det synes mig därför som om antingen alla brädgårdar borde hafva undantagits eller också att alla brädgårdar skulle hafva fått följa med dessa brädgårdar, som äro belägna invid sågverk. Vidare står här skildt mellan sågverk och sågqvarn. I många delar af vårt land torde icke ens uttrycket sågqvarn vara känt. Jag vet visserligen att benämningen sågqvarn förekommer i vissa delar af landet, och, så vidt jag har mig bekant, menas dermed mindre sådana eller så kallade squaltsågar. Det torde vara mycket svårt att skilja mellan dessa båda slag af sågverk, då man börjar med de allra minsta så kallade husbehofssågarne och sträcker jämförelsen uppåt ända till de efter nutidens alla fordringar utförda stora sågverksanläggningarna. Såsom här står, och då man skall skilja emellan dessa slags qvarnar, torde det blifva svårt dels för en inspektör att veta hvar gränsen är och dels derutinnan att olika inspektörer olika tolka gränserna för deras verksamhet.

För min del tror jag det klokaste vore att ur paragrafen utesluta bestämmelsen om sågqvarnarne och endast låta inspektionen för sågverken kvarstå. Det är ju nemligen klart, att vid tillämpningen af lagen man icke kan utsträcka inspektionen så långt, att man kan derunder inrymma alla mindre squaltsågar, ty det torde väl säga sig sjelft, att det icke gerna kan ifrågasättas, att en inspektör skall resa till alla möjliga afkrokar och leta rätt på dylika smärre inrättningar.

I öfrigt har jag icke något att anmärka emot paragrafen och skulle icke vilja framställa något yrkande i annat fall än för den händelse att frågan ändock blefve återremitterad, i hvilket fall jag

skulle önska att lagutskottet äfven ville taga i öfvervägande, huruvida någon ändring i nu af mig nämnda hänseenden kunde ske.

För öfrigt vill jag endast tillägga, att jag tror att det skulle vara ganska obetänksamt, om Riksdagen nu genom ett afslag visade ifrån sig det föreliggande förslaget, ty enligt min tanke drifvas vi och måste vi drifvas af humanitetens kraf till en lagstiftning i denna riktning.

I samma mån vårt land vuxit ut i industrielt hänseende och deruti närmat sig andra industriidkande länder torde det icke gå an för oss att intaga en isolerad ställning, ty af skäl, som jag i början af mitt anförande nämnde, kan man dock icke säga att allt här är så väl bestäldt, då äfven hos oss nog finnes åtskilligt i detta hänseende, som utan tvifvel behöfver förbättring och som kan behöfva underkastas kontroll.

Jag anser därför att de som hysa farhågor för lagens antagande gjorde vida klokare, om de antoge nu föreliggande moderata lagstiftning, än om de inväntade en annan, som kan komma att kännas vida mindre tilltalande från många håll.

Jag anhåller att i hufvudsak få yrka bifall till utskottets hemställan, med iakttagande af hvad jag omnämnde i händelse af en möjligen blifvande återremiss.

Herr Fränckel: Då jag år 1884 åtog mig uppdraget att såsom ledamot deltaga i arbetareförsäkringskomitén, fattade jag detta uppdrag dels så att det vore fråga om att ytterligare utveckla vår tekniska lagstiftning, som hittills varit försummad och dels derutöfver att meningen vore, att jag såsom gammal arbetsgifvare skulle se till att resultatet af komiténs arbete blef sådant, att det icke skadade arbetsgifvarnes intressen. Jag har således i första rummet representerat arbetsgifvarnes intressen i denna komité, men, då jag åtog mig detta uppdrag, började jag mitt arbete med den bestämda föresats, att dervid gå så rättvist som möjligt till väga och då lärer icke kunna bestridas, så vida jag nemligen anser att alla våra arbeten här i landet bäst byggas på det fria aftalets grund, att man bör tillse det alla obefogade anspråk, som i synnerhet genom agitationer ställas på arbetsgifvarne, kunna tillbakavisas, allra helst som förhållandena hos oss äro betydligt mycket bättre än på andra ställen. Men, vill jag tillbakavisa de obefogade anspråken, bör jag också taga hänsyn till de befogade och dit räknar jag i första rummet att en arbetsgifvare, som använder arbetare i sitt arbete och vet att dessa arbetares hufvudsakligaste kapital ligger i deras kropp och deras lemmar och dessas bibehållande i ett sundt och arbetsdugligt tillstånd, vidtager sådana anordningar för arbetets utförande, att icke arbetarne derigenom riskera lif eller helsa. Då jag sålunda ställt mig på den ståndpunkten, att jag anser en lag om skyddsåtgärders vidtagande vara både nödig och nyttig, följer deraf att jag skulle vilja ingå på alla sådana förslag, som kunna faktiskt fylla ett sådant ändamål.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*
(Forts.)

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*
(Forts.)

Då således komiterade för Kongl. Maj:t framlade sitt förslag till lag för arbetarnes skyddande till lif och helse, gick detta förslag, såsom herrarne funnit, längre än både Kongl. Maj:ts och utskottets, nemligen så till vida att det verkligu ålade arbetsgifvarne större skyldigheter. Jag står fortfarande på den ståndpunkt, att jag icke anser komiterades förslag i detta hänseende hafva gått för långt, men jag kan dock ej förneka, att de ändringar och förbättringar, Kongl. Maj:t och lagutskottet vidtagit, gjort förslaget mera smakligt och mera antagligt och på denna grund vill jag för sakens framgång nu icke vidhålla de åsigt, jag i sådan rigtning inom komitén förfäktat. Så mycket märkvärdigare måste det förefalla, att en arbetsgifvare, som är känd för de utmärkta anordningar till skydd för sina arbetares säkerhet, som han vidtagit, skulle vilja fritaga andra arbetsgifvare att gå till väga på samma sätt. Detta kan jag åtminstone icke förklara, ty jag är fullt förvissad derom att han vet, att, om en arbetare, som antages för viss dagspenning i en industriel anläggning, derstädes skulle ställa sig och klandra de vidtagna skyddsåtgärderna, skulle han icke blifva gammal på platsen, men om sådana anordningar deremot åstadkommas af en rådgifvare sålunda, att de blefve till gagn för både arbetsgifvaren och arbetaren, tror jag att ändamålet skulle vinnas lättare än på något annat sätt.

Hvarför jag gerna vill bifalla det mildrade lagförslag, lagutskottet framlagt, är att man redan i motiveringen angifvit, att meningen med lagförslaget icke vore att framlägga en detaljerad lagstiftning för de olika industrigrenarne, utan att lägga förslagens hela kärnpunkt i »inspektionen». Då så är förhållandet, är det också klart, att lagen endast småningom kan utvidga sin verksamhet med den erfarenhet densamma genom inspektionen kan vinna, och då är det på samma gång också tydligt, att de allmänna ordalag, i hvilka lagen nu är hållen, komma att framdeles modifieras. Önskar man framgång åt den viktigaste delen af förslaget, nemligen att iakttagandet af de uppställda skyddsåtgärderna skola ställas under en sakkunnig inspektion från statens sida, så bör man så litet som möjligt nu vid granskningen af detsamma gifva sig in i några detaljer. Då jag sålunda står på denna ståndpunkt, anser jag förslagens kärnpunkt ligga i dessa inspektörers anställande af staten. Detta har redan blifvit framhållet af herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet, och dertill vill jag ytterligare lägga några skäl.

Såsom redan blifvit nämndt, inrättades en dylik inspektion i England redan för 50 år sedan, och ingen lärer väl vilja bestrida, att detta varit en mäktig häfstång till den stora utveckling, Englands industri på senare tider vunnit genom införande af bättre arbetsmetoder, bättre maskiner, förkortad arbetstid med åstadkommande af samma arbete på denna kortare tid som förut med den långa arbetstiden m. m., och genom allt detta har inspektionen i England åstadkommit, att detta land ökat sin arbetsförmåga på ett sätt, som är allmänt bekant. Inspektionen i England har också upphäft det äfven der

städes rådande missbruket med att använda minderårige vid fabriker under nätterna och på alla möjliga sätt bidragit till att höja det förtroende, som ovillkorligen måste råda mellan arbetare och arbetsgifvare, om man nemligen vill åstadkomma ett godt arbete

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*

(Forts.)

I Tyskland, der dylik inspektion inrättades redan år 1853. var den under tjugo år alldeles magtlös, emedan formen för densamma var opraktisk, men från och med år 1878 tog inspektionen derstädes en helt annan vändning, sedan man fått klart för sig, att det var nödvändigt att staten och lagstiftningen tillgodosågo möjligheten att skydda den svage mot den starke i den trägna kampen vid arbetet.

Men, invänder man, det skall icke lyckas här att erhålla tillräckligt sakkunnige och förständige inspektörer för åstadkommande af dessa fördelar. Jag föreställer mig dock att i Sverige likasom i andra länder inspektörerna först böra och kunna uppfostras, och det är af detta skäl jag lugnt röstar för denna institutions inrättande äfven här i landet. Den fordran, man i första rummet bör ställa på en sådan inspektör, är att han ställer sig på rätta sidan, d. v. s. med arbetsgifvarne, så länge de uppfylla sina skyldigheter, och först i andra rummet fäster afseende vid arbetarnes fordringar; men, för att detta skall kunna ske, måste staten till dessa platser antaga intellektuelle män, som så att säga fått växa i detta förtroende till följd af den erfarenhet de vunnit redan innan de blifvit inspektörer. Jag tror att stor vikt ligger derpå att till inspektörer utses sådana personer och att hela lagens framgång beror på, huruvida regeringen lyckas anskaffa dertill lämplige och erfarne män. — Erfarenheten om inspektionens verkan i flera andra länder har redan blifvit berörd af chefen för civildepartementet och derom föreligga de bästa upplysningar. Man vet att i dessa länder, der inspektionen införts, har den först mött samma motstånd, som förslaget här rönt af en stor arbetsgifvare, men sedan motståndet så småningom försvunnit, har just denna inspektion fört industrien i dessa länder framåt med stora steg.

Jag tror sålunda att, om lagen antages, sådan den nu föreligger, blifva dessa inspektörer ett medel, hvarigenom staten och offentligheten kunna bilda sig ett omdöme om befogenheten af arbetarnes önsknings och i hvad mån lagstiftningen fyller sitt ändamål, gör det möjligt för myndigheterna att få del af det verkliga tillståndet bland de vid industrien sysselsatte arbetarne och huru de till skyddande af deras lif och helsa utfärdade lagar verka och efterlefas och på så sätt i hvad mån de verkligen befordra arbetarnes välfärd. — Då kan lagen uppfylla sitt viktiga ändamål, nemligen att bibehålla helsan åt det stora antalet arbetare, som det moderna samhället nu måste använda för sin stora industri, och sålunda bevarar det åt sig dessa såsom goda fredlige medborgare, hvilka i sin tur äro intresserade af det helas framgång och förkofran. Jag tror att en sådan inspektion, trots alla betänkligheter man kan hafva mot dess antagande, skall hafva stora fördelar med sig och att det icke skall dröja länge, innan arbetarne sjelfve skola komma under fund med

Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

fördelarne deraf, att arbetsgifvarne icke kunna svara nej till sådana deras anspråk på förbättringar, som äro befogade. Detta sker bäst, om Första Kammaren nu bifaller den föreliggande lagen om skydd åt arbetarne i utöfvandet af deras yrken.

Herr Wærn: Efter de välvilliga uttalanden, vi nu hafva hört af flere stora arbetsgifvare, torde det icke behöfva yttras många ord vidare till försvar för lagförslaget; dock anser jag mig böra påpeka, att det efter min uppfattning ingalunda bör kunna rubba det goda förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, att man undersöker, huru vida icke något mera än som skett kan göras för arbetarne till skydd mot skada under arbetet. Det kan ju så vara att vid stora fabriker och större industriella anläggningar genast från början tillkallas sakkunnige personer, på det att behörigt afseende må göras på åtgärder till förekommande af mindre goda hygieniska eller andra förhållanden, som kunna medföra fara för arbetarne, men vid den stora mängden af mindre fabriker har detta icke skett och inga åtgärder blifvit vidtagne, emedan derför skulle fordras större kunskaper hos arbetsgifvarne om dessa förhållanden, än man af dem kan fordra och, då det icke hör till anordningarne att sådana förhållanden ovilkorligen måste undersökas eller särskilda försighetsmått vidtagas såsom vid fabriker, der man använder qvicksilfver eller fosfor, är det nödvändigt, att vissa personer, som hafva kännedom om dylika saker, eller hvilkas pligt det är att derom göra sig under rättade, blifva i tillfälle att meddela arbetsgifvarne upplysningar om hvilka anordningar som behöfva vidtagas, och vid sådant förhållande kan jag icke inskränka mitt omdöme derhän, att lagen skulle vara oskadlig, såsom en talare yttrat, utan måste anse den vara af stor och betydlig nytta samt böra prisas för hvarje menniskolif, som derigenom sparas och hvarje olyckshändelse, som genom de föreskrifna åtgärderna nu kan förekommas.

Det är ur denna synpunkt jag sett lagen, och jag vill nu icke längre uppehålla Kammaren med några allmänna anmärkningar vid densamma, utan skall endast vidröra några speciella frågor, på hvilka uppmärksamheten här blifvit fäst. Den första anmärkningen, som framställdes, var att lagen hade alltför liten omfattning. Jag har i min reservation till kommerskollegii betänkande, i likhet med jernkontorets herrar fullmäktige och Stockholms fabriksidkareförening, skarpt uttalat och betonat, att lagen borde omfatta alla inrättningar, som vore farliga, och att åtgärder i alla dylika fall borde vidtagas till skydd för arbetarnes säkerhet, och jag vidhåller fortfarande denna mening. Jag kan icke dela den åsigten, att det skulle vara omöjligt att egna lika omtanke för att bereda skydd för arbetarne vid alla farliga inrättningar och att åstadkomma likhet inför lag för alla arbetsgifvare. Jag tror för min del att en af de första åtgärder, hvartill inspektörerne borde känna sig manade, vore att utfinna något godt, billigt och användbart medel att förhindra de så ofta förekommande

olyckorna på landsbygden vid tröskverk, och jag tror detta skulle icke möta några oöfvervinneliga hinder.

Icke heller borde det möta någon svårighet att tillse, att samma skyddsåtgärder blefve vidtagna vid torkrior som vid andra eldfarliga inrättningar.

Vidare får jag säga att de på vissa trakter af vårt land befintliga mergelgrafvarne äro icke flera än att man borde kunna tillse, att inga olyckshändelser der inträffade genom ras.

Emellertid har uppfattningen hos de myndigheter, som blifvit hörda öfver lagen, varit en annan, och vid sådant förhållande kan jag för min del icke annat än hoppas, att det, hvarmed herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet slutade sitt anförande, måtte blifva en verklighet eller att man kan hoppas att lagen så småningom skall vidga sin omfattning. Något hinder att antaga lagen i sitt nuvarande skick kan naturligtvis icke derutinnan förefinnas.

Här har uttalats yrkande på återremiss på grund af otydlighet i bestämmelserna om hvad med handtverkerirörelse skulle förstås. I paragraf 1 säges nemligen: »handtverkerirörelse, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse.» För min del måste jag anse det önskvärdt, att inspektörerna tillse, att så många fabriksinrättningar som möjligt inbegripas under lagen och, huruvida de dervid skulle gå för långt och äfven vårda sig om de mindre handtverkerierna, torde tillhöra Konungens befallningshafvande att hålla hand öfver och tillse.

Jag kan icke inse, att detta kan vara skäl till återremiss af paragrafen, helst som jag anser det vara svårt och nära nog omöjligt för utskottet, likasom det äfven skulle vara för hvilken annan myndighet som helst, till hvilken man vände sig, att kort och bestämdt, såsom i en lag bör ske, angifva hvilken skilnad det är mellan fabriks- och handtverkerirörelse. Vi kunna få vänta länge, innan vi kunna få svar på den frågan.

En annan talare fäste sig vid att i lagen endast stod omtalad sådan brädgårdsrörelse, som vore förenad med sågverk, oaktadt en massa plank och bräder utan förbindelse med sågverk utskeppas i de flesta af våra stapelstäder. Detta är nog sant, och från min ståndpunkt sedt borde jag instämma i hans önskingar, men jag tror dock icke att deruti bör ligga anledning till att göra någon förändring, enär hvad som finnes gagneligt för brädgårdar invid sågverk nog snart också lär hitta vägen till de andra och mindre brädgårdarne. Samme talare yttrade sig äfven om skilnaden mellan sågverk och sågqvarnar, men detta beror endast på ett missförstånd, ty hvad som i lagar och författningar kallas sågqvarnar är det samma som sågverk, vare sig de äro större eller mindre. Deruti ligger sålunda icke heller något skäl till återremiss.

Jag anser sålunda att 1 § bör antagas i oförändradt skick och hoppas att detta äfven må ske med de öfriga.

Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

Herr Smith: Hvilka anmärkningar man än må anse sig ega skäl att framställa mot den förändrade redaktion af denna lag, som lagutskottet framlagt, har man likväl och i långt högre grad anledning till erkänsla mot lagutskottet. Den invändning mot Kongl. Maj:ts förslag, som åtminstone i mina ögon är den viktigaste — nemligen att Kongl. Maj:t velat förbehålla sig att i detta ärende blott inhemta Riksdagens råd, men oberoende deraf lagstifta med förment stöd af 89 § regeringsformen — denna hufvudsakliga invändning har utskottet sökt att undanrödja. Detta skall, förmodar jag, vinna allmänt erkännande. För min del är jag synnerligen tillfredsställd, ej blott af detta resultat utan ock af utskottets motiv för åtgärden, och anhåller jag att om just detta motiv få yttra några ord. I en motion om ändring af 89 § regeringsformen, som jag haft äran väcka, har jag påpekat, huru grundlöst det ofta upprepade påståendet är, att Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsenvælde faktiskt skulle hafva blifvit mer och mer kringskuret. Jag har framhållit, att det tvärtom lagt under sig nya stora områden af den samhällsverksamhet, som genom statens lagstiftning regleras. Det gläder mig att i lagutskottets framställning finna ett stöd för denna min mening. Utskottet uttalar nemligen alldeles oförbehållsamt — på sid. 1 — att denna lag gäller »ett väsentligen nytt område». Men detta »väsentligen nya område», det har dock Kongl. Maj:t, enligt hvad den kongl. propositionen utvisar, velat lägga under det ekonomiska lagstiftningsenvældet. Detta måtte väl vilja säga, att en utvidgning af det ekonomiska lagstiftningsenvældet var afsedd. Kanske kan man härefter slippa höra konstitutionsutskottet vidare upprepa, att denna magt mer och mer liksom af sig sjelf begränsas. Lagutskottets auktoritet bör vara i dylika ting större än konstitutionsutskottets. Lagutskottet har tydligt uttalat, att det anser Riksdagen med Kongl. Maj:t i detta ämne böra stifta lag. Kan man nu vara viss om, att denna prisvärda afsigt uppnås? Jag erinrar mig, att Riksdagen 1884, i enlighet med lagutskottets förslag, tydligt nog tillkännagaf, att den för sin del antagit patentförordning och grufvestadga, hvaröfver Kongl. Maj:t blott begärt Riksdagens »yttrande», och att Kongl. Maj:t vid utfärdandet af de nya förordningarna genom de ordalag, som i ingressen användes, likväl visade sig vilja upprätthålla sin rätt att allena besluta. Lagutskottets förslag är denna gång ännu tydligare, dels derigenom att utskottet använder benämningen lag, dels derigenom att det uttryckligen förklarar — sid. 11 — att det »ansett Riksdagen icke böra inskränka sig till att afgifva ett yttrande utan för sin del i ämnet fatta beslut». Detta bör nu visserligen vara så mycket mera otvetydigt — då det väl kommer att inryckas i Riksdagens eventuella skrifvelse i ämnet — som till och med redan blotta användningen af ordet lag lär vara tillräcklig att bestämdt skilja mellan allmän och administrativ lagstiftning: så säger åtminstone en stor statsrättslig auktoritet, ledamoten af Andra Kammaren,

professorn m. m. Rydin i sin reservation mot konstitutionsutskottets vid 1875 års riksdag afgifna betänkande n:o 3 angående ändring af 80 § regeringsformen. Emellertid fäster samma statsrättsliga aukoritet uppmärksamheten derpå att, om man icke anser användningen af ordet *lag* vara tillräcklig för nyssnämnda ändamål, detta kan vinnas genom ett särskildt stadgande, liksom i lagen för riksbanken, att lagen oförändrad gäller, till dess Konung och Riksdag gemensamt öfverenskomma om dess ändring. Det hade må hända varit önskvärdt, att lagutskottet följt denna anvisning, ty den föreliggande lagens öde kan blifva beroende deraf, om Riksdagen får eller icke får full visshet derom, att lagstiftningen på detta »väsentligen nya område» icke blifver en utvidgning af det ekonomiska lagstiftningsväldet, som bör upphävas eller åtminstone högst betydligt inskränkas, icke utvidgas.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Åtminstone måste jag här uttala den önskan och anhållan, att vi måtte från ministerbanken få höra ett bestämdt förklarande, att vid lagens utfärdande skall iakttagas den promulgationsform, som är öfelig vid lagstiftning enligt 87 § regeringsformen.

Jag vill nu tillåta mig göra några detaljanmärkningar, då det vill synas mig, som åtminstone icke alla de af utskottet vidtagna förändringar äfven äro förbättringar. Några exempel må anföras: När i 5 § sid. 17 yrkesinspektör förbjudes endast att drifva eller hafva del eller anställning i »fabrik eller annat industriellt yrke», så vill det — vid jämförelse med den definition, som i 1 § förekommer, å hvad med industriellt yrke skall förstås — synas som om inspektör skall vara oförhindrad att drifva eller hafva del i eller anställning i *sådan* rörelse, som icke faller under namnet »fabrik» eller under det, som lagen kallar »industriellt yrke».

Må hända är detta icke meningen, men nog synes den slutsatsen kunna dragas af ordalagen. Önskvärdt är väl emellertid, att inspektören må i sådant hänseende vara alldeles ointresserad. I 2 § mom. 2 sid. 13 synes mig uttrycket »vanlig försigtighet» vara ganska olyckligt valdt. Hvad skall i sjelfva verket detta uttryck betyda, och finnes det någon viss grad af försigtighet, som man kan enas om att beteckna såsom »vanlig»? Hvad möjligen den, som icke arbetar uti eller har kännedom om det industriella arbetets natur och vilkor, kan anse för »vanlig försigtighet» — hvilket för öfrigt lär bero mycket af omdöme, lynne m. m. — derom kan en industriarbetare hafva helt annan mening, som i ena fallet fordrar *mer*, i andra fallet mindre, därför att han bättre förstår saken. Vidare kan arbetaren — som fått genom vanan sin känsla för faran förslöad och som derjemte stundom ej har tid att så noga se och tänka sig före — göra sig skyldig till något, som *andra* kunna kalla oförsigtigt, men som deremot i *hans*, arbetarens, belägenhet i sjelfva verket ej var det. Den myndighet, som enligt 12 § skall döma om föreseelser mot lagen, lär väl oftast hafva ett annat begrepp om

Förslag till lag ang. skydd mot yrkesfara. »vanlig försigtighet» än arbetaren eller den eljest med det industriella arbetets beskaffenhet verklig förtroge.

(Forts.)

§ 1 undantager från »industriellt yrke» i lagens mening sådan brädgårdsrörelse, som icke är förenad med sågverksrörelse. Det skäl härför, som anföres å sid. 5, synes mig underligt. Ty det är väl *yrkesfaran*, som bör bestämma lagens tillämplighet, och icke den helt godtyckliga betraktelsen, att ifrågavarande slag af brädgårdsrörelse »snarare tillhör handels än produktionens område». Åtskilliga detalj-anmärkningar skulle jag väl ytterligare hafva att framställa, men lagens förtjenster synas mig så öfvervägande, att man gerna kan öfverlemna åt den bästa läromästaren, nemligen den erfarenhet som vinnes i och med dess tillämpning under en sakkunnig inspektion, att påvisa i hvilka afseenden den bör förändras.

Den förste talaren ansåg att lagen vore obehöflig, därför att industriidkarne veta att fullgöra sina skyldigheter utan någon lag. Jag tror att flertalet gör det, men jag tror att äfven de gerna skulle se att de få denna lag, ty först derigenom blir det dem klart, hvilka skyldigheter de hafva. Jag har i min industriella rörelse haft många olycksfall och jag har aldrig undandragit mig att godtgöra till fullo och, kanske derutöfver dem, som drabbats deraf, men det har berott på min vilja och icke på hvad motparten velat. Jag anser rätt att den af olycksfallet drabbade skall kunna komma till mig och säga: jag kan med denna lag hafva anspråk på rätt. Mig synes att arbetarne, som icke hafva någon talan hvarken i detta rum eller i rummet här bredvid, icke böra få anledning säga att vi icke gjort allt för dem. Det synes mig under sådana förhållanden ofattligt, att man icke vill hafva denna skyldighet ordnad genom lag. Det gläder mig, att det nya systemets män framkommit med detta förslag, och jag ber att få för dem uttala mitt tack och min högaktning därför, äfven om jag icke delar deras åsikter i andra frågor. Lagen blir ett hinder för socialismen. Stanna vi i stället för att gå framåt, så få vi se flera arbetareobehagligheter än vi nu sett i Lomma, och framtiden kan då blifva ganska obehaglig för äfven dem, som ej äro direkt intresserade. Det är icke många år sedan vi hade den stora strejken i Sundsvall och vi kunna få andra. Göra våra lagstiftare och arbetsgifvare allt hvad de kunna göra för arbetarnes bästa, så är det möjligt att den utmärkta ställning, vårt land hittills intagit gent emot arbetarne, äfven för framtiden kan bevaras, och då tror jag att vi i riksdagen kunna med stolthet säga att vi gjort vår pligt mot dem, som knappast hafva någon rätt, åtminstone i politiskt hänseende.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Herr Almén: Får jag efter de välvilliga yttranden, som här följts af många stora arbetsgifvare, döma om denna lags framtid, kan jag derom hysa de bästa förhoppningar. Jag skulle därför också kunnat afstå från ordet, så vida jag ej haft några erinringar att göra

med anledning af några utaf den förste talaren yttrade åsigter, hvilka jag icke kan dela.

Han nämnde till en början, att lagen vore mycket dyrbar, der-vid häntydande på de komiterades långa arbete och kostnaderna därför. Detta var en från det hållet oväntad anmärkning, ty är lagen god och blir den af Riksdagen antagen, äro väl också de på dess utarbetande nedlagda penningarne väl använda. Ja, äfven om lagen icke vore antaglig, är ej därför sagdt, att anmärkningen är berättigad, då komiténs arbete ju ändock kan hafva lemnat för en framtida lagstiftning på detta område viktiga resultat.

Samme talare yttrade vidare, att han icke fattade anledningen till lagförslaget, hvilket icke syntes påkalladt af erhållna statistiska uppgifter, samt att detsamma vore inkonseqvent derutinnan, att från lagstiftningen undantagits beredande af skydd så väl för jordbruksarbetarne, mot de af tröskverk och dylika maskiner föranledda faror, som ock för arbetare vid handtverkerier, under det att lagen rigtats uteslutande mot fabrikerne, der det vore så väl bestäldt, att lagen der behöfdes mindre än annorstädes.

Hvad anledningen till lagförslaget beträffar, synes det mig af allt, som i detta ämne skrifvits, liksom af statistiken, tydligt framgå, att många tusen olycksfall framkallats af arbete vid fabriksrörelser och andra liknande rörelser, och att härigenom lagens bestämmelser om skydd mot sådana olyckor tillräckligt motiverats. Men vi få ej glömma, att fabriksarbetet medför andra vådor än rena olycksfall. Lagen kallas »lag angående skydd mot yrkesfara», och vi måste komma ihåg, att, om antalet olycksfall, hvilkas siffror vi kunna hålla reda på, uppgår till tusental, ett ännu mycket större antal personer, om hvilka statistiken icke talar, dö i förtid eller få sin arbetskraft försvagad liksom af ett långsamt tärande gift, på grund af bristande sanitära åtgärder till skydd mot arbetets farligheter. Antalet för tidiga dödsfall är sannolikt mångdubbelt större än siffran för olycksfallen, och äfven i detta afseende söker lagen bereda ett skydd, hvarigenom denna yrkesfara för framtiden bör kunna utan nämnvärda kostnader och olägenheter i väsentlig mån förebyggas. Att tillse det så sker, är i min tanke ej heller annat än vår skyldighet.

Beträffande jordbruket och särskildt de många olycksfall, som årligen af tröskverken åstadkommas, har medicinalstyrelsen uti sitt utlåtande i ämnet framhållit, att denna sak är väl värd att betänkas, men styrelsen kunde icke dervid komma längre än till antydningar, ty huru skall en verksam kontroll till sådana olyckors förekommande kunna anordnas med afseende å jordbruksrörelsen? Och hvad tjenar det till att stifta en lag, om man icke kan öfvervaka, att den efterlefves? Härtill kommer, att jordbruksarbetet i allmänhet är så enkelt och bedrifves med så enkla apparater, att man kan säga att i regeln inträffade olyckor orsakas af arbetarnes egen oförsigtighet. — Detsamma gäller äfven till en del om handtverkerier. De kunna ingalunda, i afseende på yrkesfarlighet, jemföras med fabriker, och

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Förslag till lag ang. skydd mot yrkesfara. när en verksam kontroll med afseende å handtverkerierna är omöjlig, måste jag räkna det såsom en förtjenst hos lagen, att de äro nteslutna.

(Forts.)

Den ärade talaren framhöll ock, att med afseende å fabrikerna hos oss allt vore så väl bestäldt, att lagen icke behöfdes. Förhåller det sig verkligen så, är allt redan så väl bestäldt, då torde ej heller lagens bestämmelser kunna orsaka fabriksegarne några stora ekonomiska förluster. Men nog finnas åtskilliga fabriker, der mycket återstår att göra för arbetarnes skyddande, och det ligger i sakens natur, att, äfven om arbetsgifvarnes flertal i tillräcklig grad se till sina arbetares bästa, andra finnas, som icke kunna eller icke vilja göra det; för deras arbetare bör lagen blifva en god hjälp. Således, om frågan ses ur praktisk synpunkt, behöfva de arbetsgifvare, som redan hafva det väl stäldt, icke frukta lagen, ty för dem blifver den ingen tunga, och de andras åsigter äro icke värda synnerligt afseende, ty vi måste framför allt tänka på arbetarnes välfärd. En arbetare kan icke alltid välja sin anställning; han måste lefva och är därför tvungen att stanna på det ställe, der han fått sitt arbete, fastän han inser att der är fara för hans lif och helsa.

Samme talare ansåg ytterligare, att lagen skulle rubba förtroendet mellan arbetsgifvare och arbetstagare och minska benägenheten hos de förre att tillgodose sina arbetares bästa. Jag har en helt annan uppfattning af lagen; jag anser icke, att den till industriens tunga i vårt land kommer att medföra några synnerliga förändringar i nu bestående förhållanden, utan att den endast afser en kontroll derpå, att våra redan befintliga lagar tillbörligen efterlefvas. Skyldighet att utföva en sådan kontroll hvilar för närvarande på hälsovårdsnämnderna och få vi döma efter hälsovårdsstadgans tillämpning under de 14 år den funnits till, har denna kontroll icke varit mycket värd. Viljan att ställa sig befintliga lagar till efterrättelse saknas nog understundom, om ock ej så ofta som det påstås, men med insigten uti hvad dertill erfordras är det mångenstädes mycket dåligt bestäldt, och annat kan man knappast begära. Att kontrollen öfver våra lagars efterlefnad blifver mera allvarlig, anser jag således vara lagens största förtjenst, och detta förhållande kan jag icke tro skall kunna rubba förtroendet mellan arbetsgifvare och arbetstagare, snarare tvärtom. Jag föreställer mig nemligen, att denna kontroll, på sätt lagutskottet tydligt framhållit, kommer att gå i den riktning, att man icke skall sträfva efter att med lagparagrafernas tillhjälp få många böter ådömda, utan att yrkesinspektören skall blifva en fabriksegarnes rådgifvare; och jag har vidare den uppfattningen angående de svenska arbetsgifvarne, att om de få tillgång till goda råd i detta afseende, så skall man få se en helt annan fart i deras sträfvan att se sina arbetares bästa till godo.

Det har jenväl blifvit sagdt, att det skulle komma att möta svårigheter att till inspektörer erhålla dugliga personer, som ega tillräcklig sakkunskap, men i detta afseende hyser jag ingen misströstan.

Vi hafva lika erfaret och kunnigt folk som andra länder och för öfrigt komma naturligtvis inspektörerna att under årens lopp samla mer och mer erfarenhet beträffande det bästa sättet för inspektionens utförande. Man har äfven uttalat den farhågan, att förnäma arbetsgifvare skulle kunna möta inspektörens anvisningar med sådana yttranden som att: »den saken begripa vi bättre än ni», men detta vore ett stort misstag af dem. Arbetsgifvarne förstå nog bäst, huru deras rörelse skall skötas, men detta är en helt annan sak än inspektion, och det skulle vara en närkvärdig inspektör, om han i årtal reser från fabrik till fabrik och ser både dåliga och goda anordningar till arbetarnes skydd på olika ställen, men ändock ej skulle kunna gifva de särskilda arbetsgifvarne goda råd i fråga om vidtagande af sanitära åtgärder. Han skall i sjelfva verket inom sitt område snart blifva arbetsgifvaren ofantligt öfverlägsen, och visar han den rätta humaniteten i sitt uppträdande, skall han enligt min åsigt blifva både arbetsgifvarnes och arbetarnes vän i stället för att rubba förtroendet dem emellan. Eljest vore inspektionen icke sådan den bör vara.

Jag hyser således ingen fruktan i detta hänseende. Man kan visserligen säga, att detta är blott teorier och att jag icke vet säkert något derom. Det är icke så godt att veta något om en sak, som ännu icke finnes till hos oss, men jag har emellertid någon erfarenhet från ett håll, som erbjuder analogier med den föreslagna inspektionen, nemligen från den inspektion, som utöfvats på senare år i våra städer beträffande helsovårdsstadgans tillämpning. Huru har nu denna inspektion utfallit? De första åren voro anmärkningarna många och icke sällan af stor vikt, föranledande infordrande af vederbörandes förklaringar med mera. Vid efter två år återkommande förnyade inspektioner i de städer, der de flesta bristerna förekommit, befunnos dessa i allmänhet till största delen undanröjda, och detta utan att Kongl. Maj:ts befallningshafvande behöft ingripa. Afven på detta område har således funnits god vilja, men man har saknat nödiga insigter om hvad som skulle göras. Sedan städerna fått nödig ledning för sina åtgöranden härutinnan, hafva förbättringar skett, hvilka förut fått anstå i årtal. Undantag finnas visserligen också; det gifves städer, hvilka alldeles negligerat sin helsovård, och detta visar att lagen ensam icke är till fyllest.

Väl torde de blifvande inspektörerna då och då nödgas frånträda sin blott rådgifvande ställning, men jag hoppas, att när de kunna behöfva påkalla lagens tillämpning mot trilska arbetsgifvare, som icke vilja rätta sig efter deras anvisningar, dessa arbetsgifvare aldrig skola få den allmänna opinionen på sin sida.

Jag hoppas och tror således, att inspektionen skall blifva hufvudsakligen rådgifvande, och att endast undantagsvis Konungens befallningshafvandes ingripande skall behöfva påkallas. Några öfverdrifvet stränga åtgärder tror jag icke behöfva befaras. Ensamme kunna ju inspektörerna ingenting uträtta, och Konungens befallningshafvande tror jag icke plägar utmärka sig för någon öfverdrifven raskhet i

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*

(Forts.)

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*
(Forts.)

vändningarna, då det gäller allmän helsovård och dit hörande frågor. Dem som hysa fruktan för en tillämpning i stor skala af den paragraf, som medgifver Konungens befallningshafvande rätt att stänga fabriker, ber jag att få hänvisa till föreskrifterna i helsovårdsstadgan, hvilken tillagt helsovårdsnämnderna rätt att i vissa fall tills vidare förbjuda fabriken eller näringens fortsatta drifvande, och gäller nämndens och Konungens befallningshafvandes beslut till efterrättelse, utan hinder af besvär, intill dess annorlunda kan varda vederbörligen förordnad. Denna stadga har nu tillämpats i 14 år, och jag har icke hört, att helsovårdsnämnderna af denna sin myndighet gjort annat än godt bruk. Vi hafva ock en vida större fara på ett annat område, nemligen i fråga om häktningsrätten. Det kan nog hända, att en person blifvit i oträngdt mål häktad, men icke kan det falla någon in att vilja upphäfvä rätten att häkta folk därför att det förefinnes risk, att denna rättighet kan begagnas oriktigt.

Samme talare fann det oriktigt, att lagen skulle ega retroaktiv verkan, så att den skulle ega tillämplighet vid fabriker, som funnits före lagens tillkomst. Jag erkänner, att denna anmärkning kunnat vara befogad, i fall lagen i sjelfva verket infört väsentligt andra föreskrifter än förut befintliga. Men jag anser, såsom jag redan yttrat, att med lagen icke afses att gifva några egentligt nya påbud, utan endast att erhålla kontroll deröfver att de lagstadganden vi redan hafva varda tillämpade. Kan dessutom någon försvara, att vid fabriker, som nu finnas, rörelsen skulle få fortsättas, fastän arbetarne der toge skada till sin helsa, och endast de nybyggda kunna stängas? Vi måste därför med hänsyn till arbetarens helsa, som representerar ett för honom vanligen oersättligt kapital, finna oss i att lagen kommer att gälla både för nya fabriker och dem som förut existerat. Jag hoppas emellertid, att fabrikerne skola hädanefter trifvas lika väl eller bättre än förut, och detta därför att den nya lagen afser allas gemensamma bästa.

Hvad slutligen angår den inverkan lagen skulle kunna hafva på förhållandet emellan arbetsgifvare och arbetstagare, så är jag öfvertygad, att det är ett osannfärdigt tal, att arbetsgifvarnes och arbetarnes intressen icke kunna förenas. Detta tal är ett godt agitationsmedel, men det är icke fotadt på sanning, ty i arbetsgifvarens intresse ligger att hafva kraftiga och förnöjda arbetare, och det är en dålig arbetare, som icke inser, att äfven ett illa aflönadt arbete är bättre än intet arbete. Uti ifrågavarande afseende sammanfalla deras intressen på tydligaste sätt, och jag hoppas, att inspektörerna skola mycket bidraga till att klargöra detta för begge parterna. Arbetsgifvaren kan trygga sig till inspektörens utlåtande, och då arbetarne finna, att inspektören icke har någon anmärkning att göra, kunna de känna sig säkra i sitt arbete. Jag tror därför, att lagen skall bidraga att minska splittringen mellan arbetsgifvare och arbetare, icke öka den.

Från denna synpunkt anser jag lagen vara väl affattad. Det är

en glädje för vårt land att vi icke förut behöft den, men det vore en heder för oss, om den nu kunde temligen enhälligt antagas. De förändringar lagutskottet gjort i det kongl. förslaget tror jag vara helsosamma, särskildt att tydligen framhållits de fordringar man har att ställa på yrkesinspektörerna, såsom hufvudsakligen rådgivande.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)*

Efter detta anförande hördes rop på proposition.

Herr Tham, Wilhelm: Då redan så många talare uppträdt till förmån för utskottets förslag till lag om skydd mot yrkesfara, så kan jag fatta mig mycket kort.

Jag tror, att denna lag fyller en lucka i vår lagstiftning och att denna lag, förståndigt tillämpad, skall blifva till stort gagn och det icke blott för arbetarne utan lika mycket för arbetsgifvarne. Det är visserligen sant, att här finnas många arbetsgifvare i vårt land, som gerna vilja vidtaga alla möjliga åtgärder för att skydda sina arbetares lif och helsa, men hvilka ty värr sakna nödig erfarenhet. De skulle gerna vidtaga goda anordningar, men göra stundom misstag. För alla dessa bör sakkunniga inspektörers besök vara välkommet. De få de sakkunniga råd de behöfva. Jag tror ock, att det finnes arbetsgifvare, som ställa sig mera likgiltiga gent emot åtgärder för sina arbetares lif och helsa. För dessa blifva inspektörernas besök icke välkomna, men på deras verkstäder så mycket mer behöfliga.

Man har anført mot denna lag, att den skulle åstadkomma splittning mellan arbetarne och arbetsgifvarne. Det tror jag icke alls vara fallet. Jag anser, att lagen blir till minst lika stor nytta för arbetsgifvarne som för arbetarne. Lagen åsyftar att åstadkomma bättre sanitära förhållanden och bättre skydd för arbetarnes helsa och detta måste ligga lika mycket i arbetsgifvarens intresse som i arbetarens. Jag tror därför, att lagen bör hedsas med bifall af så väl arbetaren som arbetsgifvaren, och jag anhåller att få yrka bifall till den nu föredragna första punkten.

Herr Bergström: Herr grefve och talman! För en hvar, som nitälskar för framgången af detta lagförslag, har det varit en tillfredsställelse att erfara, hurusom, med ett undantag, alla talare hvilka hittills yttrat sig varmt förordat förslaget. Till och med den förste talaren, som dock principiellt uttalade sig emot en lagstiftning af beskaffenhet och syftning som den förevarande, förklarade sig icke vilja framställa något yrkande. Bland de humanitära sträfvan, som utmärka vår tid, intager också frågan om förekommande af yrkesfara ett utmärkt rum. Den afser att göra hvad möjligt är för att på lagstiftningens väg minska antalet af arbetets martyrer. Lagutskottet har, likasom komitén och regeringen, icke heller sett frågan ur annan synpunkt. Man har icke ansett lagstiftningsåtgärder behöfva eller böra vidtagas mot någon viss samhällsklass, man har blott velat uppkalla alla goda krafter i samhället för att, så vidsträckt

Förslag till lag ske kunde, vinna det stora och vackra mål, som jag nyss nämnde, ang. skydd mot nemligen att minska antalet af arbetets martyrer.

yrkesfara.
(Forts.)

Frågan har i sin stora allmänlighet redan blifvit så utförligt behandlad, att det vore orätt af mig att vid den långt framskridna tiden upptaga kammarens uppmärksamhet med allmänna betraktelser i ämnet. De stora arbetsgifvarne hafva, såsom varit att vänta, yttrat sig; nu tillfaller mig den mera blygsamma rolen att svara på de anmärkningar, som blifvet gjorda mot lagförslaget detaljbestämmelser och redaktion.

Den första anmärkningen gälde, att man i fråga om *brädgårdsrörelse* inskränkt lagens tillämpningsområde till endast sådan brädgårdsrörelse, som vore förenad med sågverk. Detta är sant och riktigt. Inom utskottet väcktes först förslag att alldeles taga bort sågverksrörelse, enär det ansågs olämpligt att, såsom i Kongl. Maj:ts förslag skett, inom lagens tillämpningsområde innesluta alla slag af brädgårdsrörelse. Längs hela svenska kusten finnas nemligen på många ställen brädgårdar, hvarifrån utskjeppning af bräder bedrifves. Det ansågs hvarken nödigt, ej heller möjligt, att en yrkesinspektör skulle resa kring och inspektera alla dessa brädgårdar. Men hvad angår sådana brädgårdar, som äro förenade med de stora sågverken, ansåg man hinder icke möta för att ställa dem under tillsyn af yrkesinspektörerna. Dessa skulle nemligen i allt fall infinna sig vid sågverken, och de hade då lätt tillgång att också undersöka anordningarna vid brädgårdsrörelsen. Vid sådant förhållande stannade man vid den förmedlande bestämmelse, som nu gjorts till föremål för anmärkning. Utskottet har dock icke antagit det vara relevant för denna fråga, att sådana brädgårdar äro förlagda just på samma ställe som sågverken, utan förmenat att, äfven om de äro belägna på annat ställe, de ändå böra vara underkastade inspektion.

Vidare har det blifvit emot 1 § anmärkt, att ordet »*rörelse*», som genom bindstreck är hänfördt till alla de föregående orden »skeppsbyggeri-, stenhuggeri-, mejeri-, bryggeri-, mjöl och sågqvarnsamt handtverkeri», skulle kunna genom missförstånd hänföras endast till ordet »*handtverkeri*», hvaraf åter följden skulle blifva att den närmare begränsning af samtliga uppräknade rörelser, som uttalas genom orden »*som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäligen må anses som fabriksrörelse*», allenast ansåges träffa »*handtverkerirörelse*». Det föreslogs därför dock under erkännande af det grammatikaliskt rigtiga i lagförslaget uttryck, att man i stället för »*som drifves*» borde sätta »*som drifvas*» Detta anser jag origtigt. Vid sammansatta ord är det det sista ordet som är bestämmande. När nu det sista ordet är »*rörelse*», måste det heta »*drifves*». Jag tror icke att den anmärkningen bör föranleda återremiss.

En annan anmärkning framställdes af en talare å blekingebänken. Det vore, menade talaren, en otydlighet i bestämmelsen »Ej må yrkesinspektör för egen eller annans räkning drifva fabrik

eller idka annat industrielt yrke, ej heller i dem hafva del eller anställning.» Med dessa ord afses emellertid just hvad deruti säges. Lagutskottet har icke tänkt sig möjligheten af att förbjuda yrkesinspektören att t. ex. drifva jordbruk, om hans tid och förhållanden i öfrigt det medgäfv.

*Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.*

(Forts.)

Vidare gjorde en talare den anmärkningen, att i 7 §, der det talas om »den, som innehar eller innehaft befattning såsom yrkesinspektör», ordet »yrkesinspektör» i mom. 2 skulle innebära en otydlighet, emedan det blott skulle hänföra sig till den, som fortfarande innehade sådan befattning. Jag tror dock att hvar och en, som är van att läsa lagtext, icke kan i andra momentet inlägga en annan betydelse hos detta ord än den, det har i första momentet, nemligen »den, som innehar eller innehaft» denna befattning. Jag tror således icke heller denna anmärkning böra föranleda återremiss.

En annan talare gjorde anmärkning mot ordet »vanlig», som förekommer i 2 § 2 mom. lit. e. Denna anmärkning, såsom många föregående, utmärker, att man icke vill nöja sig med relativa bestämmingar, utan strängt fordrar absoluta sådana, oaktadt det är rent af omöjligt att gifva dylika. Hvad detta uttryck angår, så förekommer det i all lagstiftning. I den romerska rätten, som ju är känd för sina stringenta bestämmelser, talas om hvad man i ett gifvet fall kunde fordra af en god och sorgfällig familjefader, om den diligentia, som en hvar plägar egna sina egna angelägenheter o. s. v. Man kan i hithörande afseenden icke komma närmare en absolut bestämmelse.

Slutligen fruktade en talare för att, om Konungens befallningshafvande förordnat om stängning af en fabrik i onödan eller åtminstone utan fullt laga skäl, och, på deröfver förd klagan, Kongl. Maj:t ändrade beslutet, yrkesidkaren skulle stå utan ersättning. Ja, man kan ju tänka sig ett sådant fall, men jag har det förtroendet till mina embetsbröder, att de skola vara ytterst varsamma och försigtiga, när sådant kan förekomma. Man har i grufvestadgan medgifvit bergmästare att utan appell föreskrifva grufarbetes omedelbara inställande till dess nödig ansedd anstalt blifvit vidtagen, och hans föreskrift står vid magt till dess bergsöfverstyrelsen annorlunda förordnat. För min del är jag öfvertygad, att Konungens befallningshafvande icke utan i det yttersta nödfall skall skrida till stängning af fabrik. Jag tror tvärtom, att denna myndighet i förening med yrkesinspektören skall uttänka och föreskrifva några provisoriska åtgärder, så att arbetet skall kunna drivas utan stängning; och jag kan icke se annat, än att Konungens befallningshafvande, äfven om fabriken förklaras böra stängas, dock skulle ega befogenhet att förordna, att med stängningen skall anstå till dess ärendet blifvit hos Kongl. Maj:t fullföljdt och der pröfvadt. Denna myndighet, om den finner att en förlust af hundratusentals kronor kan genom stängning drabba yrkesidkaren, skall väl taga sig till vara för att i onödan förordna om stängning af en fabrik.

Förslag till lag
ang. skydd mot
yrkesfara.
(Forts.)

Lagutskottet har, då det gäلت att bedöma bestående förhållanden, sagt, att dessa i vårt land äro bättre än i utlandet. Det har icke dermed åsyftat att genom smickrets röst söfva vare sig arbetsgifvarne eller andra, utan blott att säga hvad det ansett vara sant; men utskottet har å andra sidan icke förmenat sin uppgift vara att, som det heter, säga folk sanningen, vare sig den ene eller den andre. Sådant må vara den förbehållet, som älskar att säga folk sanningen.

Jag yrkar bifall till utskottets heniställan i första paragrafen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med de derunder framställda yrkandena propositioner, först på godkännande af förevarande paragraf och sedan derpå att densamma skulle visas åter till lagutskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Den fortsatta behandlingen af förevarande utlåtande uppsköts till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående förhöjd pension vid afskedstagande för distriktschefen i sydöstra tulldistriktet F. Nisbeth; och

2:o) angående pension för lektorn vid skogsinstitutet August Emil Algot Holmgrens enka Charlotte Eleonora Holmgren, född Öhman.

Dessa propositioner blefvo härefter föredragna och på begäran bordlagda.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial n:o 47, i anledning af remiss med öfverlemnande af uppgift å förändringar år 1888 i statsverkets inkomster af för dess räkning utarrenderade kronoegendomar.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förändrad lydelse af 17 kap. 12 § handelsbalken; och

n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

Kammaren åtskildes klockan 3,43 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.